

# Käpytikka-talo

Kehitysvammaisten nuorten urbaani asumisyhteisö

**Pekka Särssi**  
**Kimmo Rönkä**  
**Kirsten Sainio**



**Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskuksen  
raportteja 02 | 2009**

# Käpytikka-talo

**Kehitysvammaisten nuorten urbaani asumisyhteisö**

**Pekka Särssi  
Kimmo Rönkä  
Kirsten Sainio**

**Lahti 2009**

**Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus**



ASUMISEN RAHOITUS- JA KEHITTÄMISKESKUS 02 | 2009  
Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus

Taitto: Kirsten Sainio  
Kansikuva: Kirsten Sainio

Julkaisu on saatavana myös internetistä:  
[www.ara.fi](http://www.ara.fi) > julkaisut > raportit

Edita Prima Oy, Helsinki 2009

ISBN 978-952-11-3559-0 (nid.)  
ISBN 978-952-11-3560-6 (PDF)  
ISSN 1797-5506 (pain.)  
ISSN 1797-5514 (verkkoi.)

## ESIPUHE

### **Kehitysvammaisten asumiseen huomiota**

Kehitysvammaisten ihmisten asumisen ja palvelujen järjestäminen on ollut esillä viime aikoina monilla foorumeilla. Asuntoministeri Vapaavuoren asettama työryhmä antoi kesäkuussa ehdotuksensa kehitysvammaisten henkilöiden asumisen järjestämiseksi. Tältä pohjalta laaditaan valtioneuvoston periaatepäätös kehitysvammaisten asunto-ohjelmaksi vuosille 2010-2015.

Kehitysvammaisten laitoshuollon vähentäminen jatkuu edelleen. Laitoksista siirtyville tarvitaan heille sopivia asumisratkaisuja. Toisaalta myös vanhempien luona asuu paljon aikuisia kehitysvammaisia, jotka tarvitsevat itsenäisempää asumista. Kehitysvammaisten henkilöiden kohdallakin lähtökohtana tulee olla asuminen tavallisessa asuinympäristössä, kuitenkin siten, että heille tarjotaan yksilöllisiä asumisratkaisuja erilaisia tarpeita vastaavasti. Tämä on linjassa nykyisen hallitusohjelman kanssa, jossa korostetaan, että hallituksen asuntopolitiikan tavoitteena on sovittaa yhteen ihmisten asumisen toiveet ja tarpeet, yhteiskunnan tarpeet ja kestävä kehitys ja että hallitus edistää jokaisen mahdollisuutta tarpeitaan ja toiveitaan vastaavaan asumiseen.

Kehitysvammaisten asumisen ja palvelujen kehittämisessä tarvitaan alan toimijoiden, valtion ja kuntien yhteistyötä. Yhteisin ponnistuksin saadaan aikaan kehitysvammaisten tarvitsemia asumisratkaisuja, joko asumisyksiköissä tai yksittäisissä asunnoissa siten, että riittävä tuki ja palvelut asumiseen ovat saatavilla.

Käpytikka Arabianrannassa on yksi esimerkki uudeltaisesta asumisratkaisusta. Siinä yhdistyy sekä yksityisyys että yhteisöllisyys. Talon asukkaat ovat nuoria, jotka ovat muuttaneet Käpytikkaan lapsuudenkodistaan, ja jotka tuntevat toisensa jo entuudestaan. Heitä on myös valmennettu asumista varten. Käpytikan suunnittelussa ja toteutuksessa on ollut mukana monta tahoja.

Tämän julkaisussa esitellyn Käpytikan asumiskonseptin ja sen vaiheiden arvioinnin ja raportoinnin tarkoituksena on dokumentoida Käpytikka-talohankkeen vaiheet, jotta niitä voidaan hyödyntää muissa hankkeissa ja asumisen suunnittelussa, sekä edelleen kehittää käyttäjien osaamiseen, tarpeisiin ja asumisvalmennukseen perustuva asumiskonseptia. Työn toteuttivat Pekka Särssi Privato Oy:stä sekä Kimmo Rönkä ja Kirsten Sainio Movense Oy:stä. Työn ohjaukseen ovat osallistuneet asuntoneuvos Raija Hynynen ympäristöministeriöstä, johtaja Jarmo Lindén Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskuksesta (ARA) ja asumispalvelupäällikkö Kristiina Rähä ja vs. vammaistyön päällikkö Tuula Poikonen Helsingin kaupungin sosiaalivirastosta. Nämä edellä mainittua kolme tahoja ovat myös rahoittaneet tämän työn.

Lokakuussa 2009

**Raija Hynynen**

Ympäristöministeriö

Rakennetun ympäristön osasto



## SISÄLLYS

ESIPUHE.....	3
<b>1 Tausta ja lähtökohdat .....</b>	<b>7</b>
Käpytikka ry – nuorille kodit! .....	7
Tavoitteet .....	8
Hankkeen toteutus .....	8
<b>Käyttäjälähtöisyys asumisessa? .....</b>	<b>9</b>
<b>2 Käyttäjät ja asuminen .....</b>	<b>10</b>
Käyttäjälähtöisyys lähtee käyttäjistä itsestään.....	10
Käyttäjälähtöisyys on kokeilua, vuorovaikutusta ja oppimista .....	11
Käyttäjyhteisöt kehityksen vetureina .....	12
<b>3 Käyttäjälähtöinen rakennushanke .....</b>	<b>13</b>
Tuotantolähtöisessä asuntorakentamisessa käyttäjätulee valmiiseen asuntoon.....	13
Käyttäjälähtöisessä asuntorakentamisessa asukas ja lähiyhteisö tunnetaan alusta saakka .....	14
Asukkaat valmennetaan talon yhteisöön .....	15
<b>Käpytikka – kehitysvammaisten nuorten koti .....</b>	<b>17</b>
<b>4 Käpytikka-talon suunnittelu ja rakentaminen .....</b>	<b>18</b>
Viisi vuotta yhdistyksen perustamisesta talon valmistumiseen.....	18
Käpytikka-talon toteutuksen periaatteet.....	19
<b>5 Käpytikka-konsepti .....</b>	<b>20</b>
Käpytikka-konsepti – viisi ulkomaalaista muotoiluopiskelijaa .....	20
Konseptin suunnitteluohje .....	24
Käpytikka-konseptin yksityiskohdat .....	25
Kolme tarinaa Käpytikasta – opiskelijakurssin vetäjä, sisustussuunnittelija ja rakentaja .....	32
<b>6 Käpytikka-palvelukonsepti .....</b>	<b>34</b>
Nykyiset käytännöt palvelujen määrittelyssä .....	34
Käpytikka-talon nykyinen palvelukonsepti.....	34
Arvioita palvelukonseptin kehittämiseksi .....	36
<b>7 Käpytikkan kokemuksia .....</b>	<b>39</b>
Villen (22 v.) päivä Käpytikka-talossa .....	39
Soili ja Mikko, Villen vanhemmat.....	40
Tanja, Villen valmentaja.....	41
<b>Asuminen lähtee käyttäjästä .....</b>	<b>43</b>
<b>8 Käyttäjälähtöinen konseptointi ja valmennus .....</b>	<b>44</b>
Käpytikka näytti uuden suunnan asumisen kehittämiseen.....	44
Käpytikkan opit mukaan asumisen kehittämiseen.....	45
<b>Lähdeluettelo .....</b>	<b>46</b>



# I

## Tausta ja lähtökohdat

### Käpytikka ry – nuorille kodit!

Käpytikka-yhdistys on helsinkiläinen, kehitysvammaisten nuorten vanhempien vuonna 2003 perustama yhdistys, jonka tarkoituksena on rakentaa perheiden nuorille kehitysvammaisille heidän itsenäistymistä, turvallista elämää ja integraation jatkumista tukeva asuinyhteisö.

Käpytikka-yhdistys sai Helsingin Arabianrannasta tonttivarauksen syksyllä 2003. Kevään 2004 aikana Taideteollinen korkeakoulu (Future Home Institute ja Muotoilun osasto) toteutti opiskelijaprojektin, jonka lopputuloksena syntyi Käpytikka-konsepti. Talo suunniteltiin vuosina 2005-2006 ja rakennettiin vuosina 2007-2008. Nuoret muuttivat omiin koteihinsa vuoden 2009 alussa.

Käpytikka-hankkeen veturin, Käpytikka ry:n lisäksi hankkeessa oli suuri joukko toimijoita. Helsingin kaupungin sosiaalivirasto kilpailutti palvelujen tuottajan, Stakes oli mukana suunnittelemassa palvelukonseptia, Asumispalvelusäätiö ASPA kartoitti nuorten palvelutarpeet, Kehitysvammaisten Palvelusäätiö toimi nuorten ja heidän vanhempiensa valmentajana. Varsinaisessa rakentamisessa mukana olivat Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus (ARA) hankkeen rahoittajana, Helsingin kaupungin Asuntotuotantotoimisto (ATT) talon rakennuttajana, Skanska Talonrakennus Oy rakentajana, Stefan Ahlman arkkitehtina sekä Kirsi Gullichsen sisustus-suunnittelijana.

Käpytikka-talo on monella tapaa ainutlaatuinen asuminen kehittämishanke. Ensiksikin aloitteentekijänä ja talohankkeen promoottorina oli asukkaiden muodostama yhteisö – tässä tapauksessa kehitysvammaisten nuorten vanhempien muodostama verkosto. Toiseksi talon suunnittelussa ja rakentamisessa käytettiin teollisesta muotoilusta peräisin olevia konseptointimalleja. Kolmanneksi talon toteutuksessa hyödynnettiin aktiivisen vuorovaikutuksen ja yhteistyön avulla toimijaverkoston monipuolista osaamista. Tästä syystä talon vaiheet haluttiin dokumentoida ja toimintakonsepti kuvata niin, että mahdollisimman moni asuntoalan toimija pystyy hyötymään luoduista uusista käytännöistä.



#### *Käpytikka ry:n tavoitteena on*

- *Saada toimivat ja laadukkaat kodit nuorillemme.*
- *Järjestää nuorillemme ylläpitotoimintaa yhteistyössä kaupungin ym. kumppaneidemme kanssa.*
- *Luoda toimintamalli muille vastaaville hankkeille.*
- *Edistää vammaisille ja heidän perheillensä tarkoitettujen voittoja tavoittelemattomien asunto- ja virkistyspalveluiden perustamista.*

*Lähde: [www.kapytikka.fi](http://www.kapytikka.fi)*



## Tavoitteet

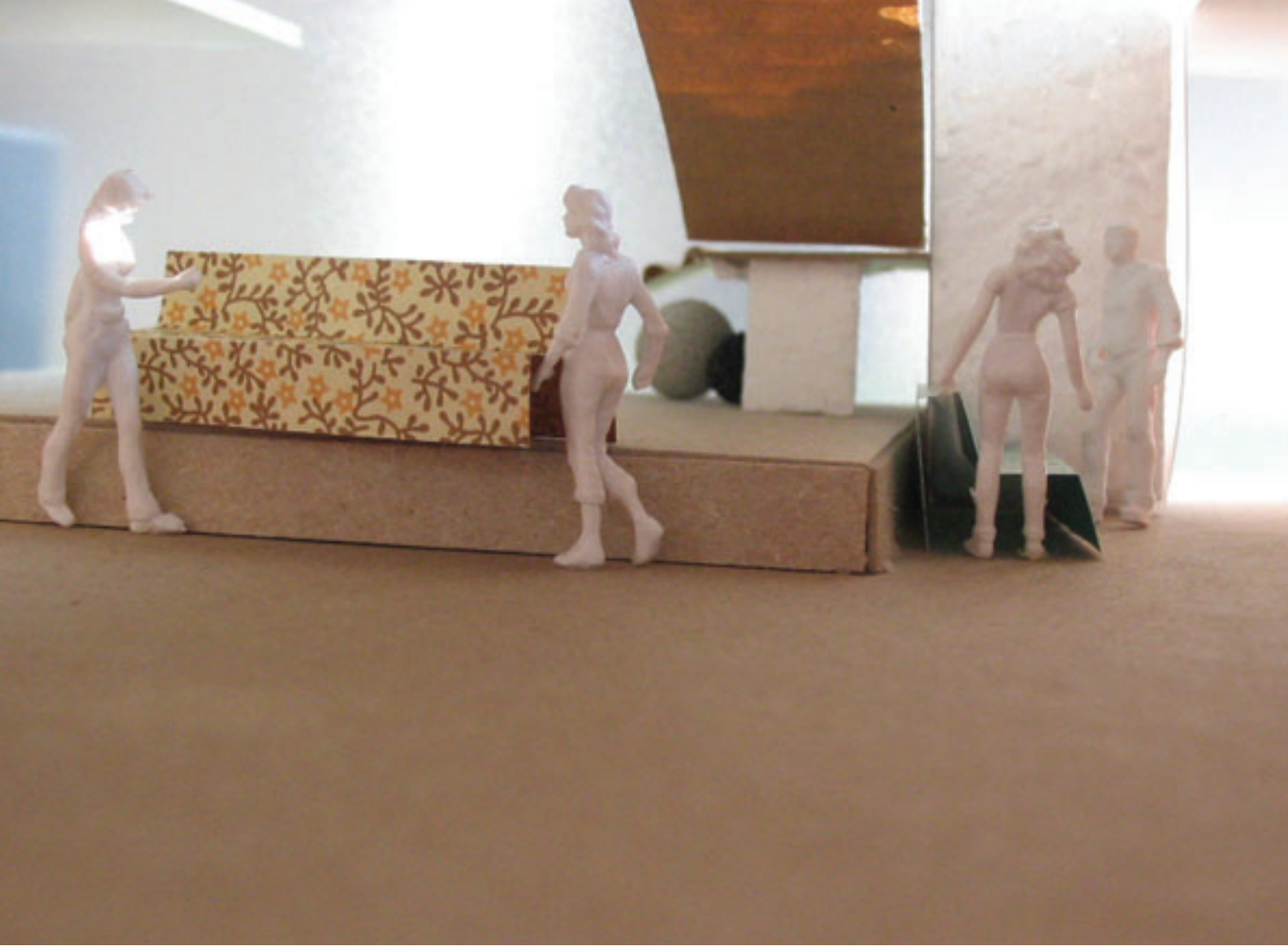
Tämän Käpytikka-talo -kehitysvammaisten nuorten urbaani asumisyhteisö -projektin tavoitteena on:

- dokumentoida Käpytikka-talohankkeen vaiheet niin, että tuloksia voidaan hyödyntää jatkossa (käynnistämisen-, konseptointi-, suunnittelu-, toteutus- ja valmistusvaiheet)
- laatia uudentyyppinen, käyttäjäyhteisöjen osaamiseen ja käyttäjien asumisvalmennukseen perustuva konsepti
- tehdä johtopäätöksiä ja kehittämisehdotuksia siitä, miten uudenlaista käyttäjäyhteisöihin perustuvaa asumista voitaisiin edistää Suomessa.

## Hankkeen toteutus

Käpytikka-hankkeen dokumentoinnin ja konseptikuvauksen rahoittivat Ympäristöministeriö, Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus (ARA) sekä Helsingin kaupunki. Hankkeen johtoryhmässä olivat asuntoneuvos Raija Hynynen (ympäristöministeriö), johtaja Jarmo Lindén (ARA) sekä asumispalvelupäällikkö Kristiina Räihä ja vs. vammaistyön päällikkö Tuula Poikonen (Helsingin kaupungin sosiaalivirasto). Hankkeen toteuttivat Pekka Särssi Privato Oy:stä sekä DI Kimmo Rönkä ja TaM Kirsten Sainio Movenze Oy:stä. Hanke toteutettiin kevään ja kesän 2009 aikana.

Raportti jakaantuu kolmeen osaan. Ensimmäisessä osassa esitellään käyttäjälähtöisyyden periaatetta sekä tapoja, joilla käyttäjien roolia ja merkitystä voidaan lisätä tuotteen ja palvelujen suunnittelussa. Toisessa osassa kuvataan Käpytikka-talon suunnittelun ja rakentamisen vaiheet sekä kerrotaan talohankkeen synnyttämistä kokemuksista. Kolmannessa osassa esitellään johtopäätökset käyttäjälähtöisestä asuinyhteisön suunnittelusta, rakentamisesta ja asumiseen kuuluvasta palvelukonseptista.



Käyttäjälähtöisyys asumisessa?

## 2 Käyttäjät ja asuminen

*Käyttäjien rooli asumisessa ja rakentamisessa on vahvistunut viime vuosina. Ensivaiheessa aktiivisia olivat erilaiset vammais- ja vanhusjärjestöt, jotka puolustivat toimintarajoitteisten käyttäjäryhmien mahdollisuuksia omatoimiseen asumiseen ja toimimiseen. Tuotesuunnittelussa yritykset huomasivat kuluttajien näkemysten hyödyllisyyden, aluksi tuotteen tai palvelun käytettävyyden kehittämisessä, mutta myöhemmin myös itse konseptin ideoimisessa ja kehittämisessä. Uusimpana menetelmänä on palvelumuotoilu, jossa painopisteenä on asuminen palvelukokemus eli asumiskokemus. Mitä on käyttäjälähtöisyys, käytettävyys ja mitä tarkoittaa käyttäjälähtöinen rakennushanke – seuraavassa luvussa lyhyesti aiheesta.*

### Käyttäjälähtöisyys lähtee käyttäjistä itsestään

**Käyttäjälähtöisyydellä** (user-driven) tarkoitetaan sitä, että käyttäjä ei ole pelkästään suunnittelun kohde vaan täysivaltainen jäsen suunnittelutyössä. Käyttäjälähtöiset tuotteet ja palvelut ovat lähtöisin loppukäyttäjien toiveista, haluista ja tarpeista, jotka tunnistetaan, määritellään ja konseptoidaan suunnitteluprojektin aikana.

**Käyttäjälähtöinen suunnittelu** (user-driven design) perustuu käyttäjien tarpeisiin, kykyihin ja arvoihin. Käyttäjälähtöisiä menetelmiä ovat mm. erilaiset itsedokumentointimenetelmät (päiväkirjat, valo- ja videokuvaus, sms- ja mms-viestipohjaiset menetelmät), havainnointimenetelmät (tutkijat ovat kentällä kuvaamassa ja dokumentoimassa), ryhmäosallistamisen menetelmät (workshop-työskentely) sekä draamapohjaiset menetelmät (teatterin keinoilla kerrotaan tilanteista, joita sitten työstetään ryhmässä).

**Empaattisessa suunnittelussa** (emphatic design) suunnittelijan tulee pyrkiä irti omista mielipiteistään ja näkökulmistaan. Suunnittelijan pitää pyrkiä avoimesti astumaan aiheeseen ja eläytyä kohderyhmään niin, että hän pystyisi löytämään sen keskeisimmät arvot ja niihin liittyvät tarpeet. (Huotari et al 2003)

**Yhteiskehittelyllä** (co-creation, co-configuration) tarkoitetaan osallistuvien tahojen yhteistyötä tavoitteena mahdollisimman käyttäjälähtöinen tuote tai palvelu. Tilanteiden ja erilaisten käyttäjätarpeiden ilmaantuessa palvelu joudutaan määrittämään uudestaan, konfiguroimaan (configuration). (Engeström 2004)

**Palvelumuotoilu** (service design) tarkoittaa palvelujen innovointia, kehittämistä ja suunnittelua muotoilun menetelmin. Palvelumuotoilun keskeisenä tavoitteena on palvelukokemuksen (service experience) käyttäjälähtöinen suunnittelu siten, että palvelu vastaa sekä käyttäjien tarpeita että palvelun tarjoajan liiketoiminnallisia tavoitteita. Asiakkaan palvelukokemuksen rakennuspalikoina ovat palvelun kontaktipisteet (service touchpoints), palvelutuokiot (service moments) ja palvelupolku (service string, customer journey). (Miettinen & Koivisto 2009)

Asumisessa on perinteisintä käyttäjälähtöisyyttä se, että omakotitalo suunnitellaan ja rakennetaan tulevan asukkaan ja hänen läheistensä tarpeiden ja halujen mukaan. Tällainen yksilöllinen suunnittelu ja rakentaminen on kallista, eikä suunnittelu perustu välttämättä asukkaan osallistamiseen vaan enemmän suunnittelijan kokemukseen ja toiminnallis-visuaaliseen näkemykseen. Kerrostaloissa suunnittelussa taustalla pitkään olivat yleiset suunnitteluohjeet, normit ja käytännöt, mistä syystä varsinkin 1960-luvun jälkeen asunnot alkoivat muistuttaa toisiaan.

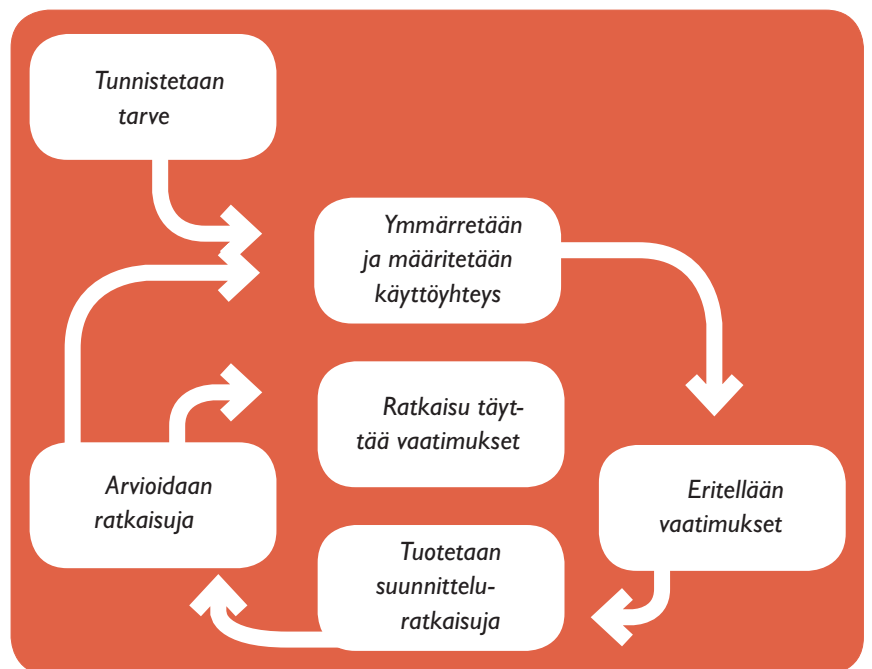
Käyttäjien roolia alettiin vahvistaa 1980-luvulta lähtien. Alettiin puhua asukassuunnittelusta, jossa asukkaat pääsivät vaikuttamaan omaan asuinympäristönsä suunnitteluun (mm. Kukkonen 1984, Staffans 2004). 2000-luvun aikana käyttäjien roolia kerrostaloasumisessa on yritetty parantaa ns. massakustomoinnin eli massaräätälöinnin avulla. Silti asumisessa käyttäjien rooli on jäänyt etäiseksi asumisen suunnittelu- ja rakentamisprosessien nopeutumisesta huolimatta. Käpytikka-talon suunnittelussa käyttäjillä oli alusta asti keskeinen rooli, minkä takia talo toteutui nykyisessä muodossaan.

Palvelujen roolin ja merkityksen kasvu on nostanut palvelujen suunnittelun merkitystä. Esimerkiksi asumisen käyttäjälähtöisten palvelujen kehittäminen edellyttää sekä käyttäjän että palvelun tuottajan yhteistyötä, yhteiskehittelyä. Käpytikka-talon palvelut kehitettiin vallitsevien käytäntöjen pohjalta - ilman erillistä palvelumuotoilua. Onkin oletettavaa, että palvelumuotoilu tulee uutena menetelmänä asumisen palvelujen kehittämiseen ja konseptointiin.

## Käyttäjälähtöisyys on kokeilua, vuorovaikutusta ja oppimista

Käyttäjälähtöinen suunnitteluprosessi muuttaa perinteisen lineaarisen projektin iteraatiiviseksi kokeilevaksi ja oppivaksi prosessiksi. Vuorovaikutteiseen järjestelmään on kehitetty ns. ihmiskeskeisen suunnittelun standardi (ISO 13407), jonka mukaisesti suunnittelussa tulee tunnistaa, ymmärtää ja määrittää tuotteen käyttöyhteys ja -ympäristö, määrittää käyttäjävaatimukset, tuottaa suunnitteluratkaisut näiden pohjalta sekä arvioida ratkaisuja suhteessa käyttäjävaatimuksiin. Ihmiskeskeinen suunnitteluprosessi palaa alkuun; ja sitä jatketaan kunnes ratkaisu täyttää vaatimukset. (kts. kuva)

ISO 13407:  
Vuorovaikutteisten  
järjestelmien ihmiskeskeinen  
suunnitteluprosessi  
(human-centred design  
processes for interactive  
systems)



## Käyttäjyhteisöt kehityksen vetureina

**Käyttäjyhteisöjen** (user communities, communities of interest) merkitys kehittämisessä on vahvistunut koko 2000-luvun. Sosiaalisessa mediassa (ns. web 2.0) käyttäjien rooli on muuttunut palautteen antajasta kehittäjäksi ja sisältöjen tuottajaksi. Käyttäjyhteisöjä yhdistää elämäntapa, elämän organisointi, harrastus tai intohimo. Internetin avulla tällaisista käyttäjyhteisöistä on tullut entistä voimakkaampi toimija.

MIT:n professori Eric von Hippel esitteli vuonna 1986 kärkikäyttäjä-menetelmän (lead user method) keinona tuoda uusia innovaatioita tuotesuunnitteluun (von Hippel, 1986: "Lead users: a source of novel product concepts"). Kärkikäyttäjät on määritelty heidän suuren ongelmaratkaisukykyensä perusteella; jos tällaiset edelläkävijät eivät löydä ratkaisuja tarpeisiinsa, niin he alkavat keksiä niitä itse. Mutta ollakseen edelläkävijöitä seurattavilla kohdemarkkinoilla, heidän täytyy olla edellä myös tulevaisuuden trendeissä. Kärkikäyttäjä-menetelmä eroaa kohderyhmätutkimuksesta, jossa ryhmä uuden kehitettävän tuotteen varhaisia omaksujia keskittyy nykyisen tuotteen optimointiin. Kärkikäyttäjä-menetelmällä saadut ainutlaatuisien ongelmien uudet ratkaisut voivat johtaa täysin uusiin läpimurtoihin kehittämisessä. Käyttäjälähtöinen innovaatio (user-driven innovation) on osallistuvan suunnittelun ja kehittämisen menetelmä, jossa käyttäjä on mukana suunnitteluprosessissa.

*Käpytikka-talon rakentamisessa käyttäjyhteisönä on ollut kehitysvammaisten nuorten vanhempien perustama Käpytikka-yhdistys. Käpytikka-hanke kokosi nuorten vanhempia, jotka olivat taustoiltaan ja kokemukseltaan hyvin erilaisia. Ratkaisevana vaiheena oli Taide-teollisen korkeakoulun kanssa aloitettu yhteistyö, jossa tuotettiin Käpytikka-talon nuorten itsensä elämään pohjautuva asumisen konsepti.*

*Asumisessa erilaisten käyttäjyhteisöjen rooli on vahvassa kasvussa. Helsingin Arabianrannassa toteutettiin senioriyhteisön käynnistämä talohanke, ns. Loppukiri, jossa käyttäjyhteisönä oli Aktiiviset seniorit -yhdistys ja jossa tavoitteena oli elämäntavoiltaan ja -asenteiltaan aktiivisten seniorien yhteiseen elämiseen perustuvan asumishankkeen suunnittelu, rakentaminen ja käyttöönotto.*

### 3 Käyttäjälähtöinen rakennushanke

Miten käyttäjä- ja asukaslähtöisyyttä voidaan soveltaa rakentamiseen? Miten käyttäjälähtöinen perinteinen rakennushanke on ollut? Millainen voisi olla käyttäjälähtöisesti toteutettu asumisen suunnittelu-, rakentamis- ja ylläpito hanke? Tässä luvussa käsitellään sitä, miten käyttäjälähtöisyyttä voidaan soveltaa asumiseen ja mitä uutta aito käyttäjälähtöisyys voi tuoda rakentamiseen.

#### Tuotantolähtöisessä asuntorakentamisessa käyttäjä tulee valmiiseen asuntoon

Perinteinen, yhä vallalla oleva tapa, on ensin suunnitella ja rakentaa talo, määritellä tarkemmin sille palvelut ja sen jälkeen alkaa houkutella taloon asukkaita. Tämä teollisen tuotannon tyypillinen menettely on ollut käytäntönä, koska asunnon suunnittelu- ja rakentamisprosessi on helposti kahden vuoden mittainen.



Markkinalähtöinen prosessi lähtee liikkeelle uusien asuntojen kysynnästä, asunto-markkinoiden tilanteesta sekä alueellisesta asuntokysynnästä. Rakennuttajat etsivät asukkaita mahdollisesti kiinnostavia paikkoja ja sen jälkeen yrittävät hankkia alueelta rakentamiskelpoista tonttimaata joko kunnalta valmiita kaavoitettuja tontteja tai raakamaata, jolle aletaan laatia asemakaavaa. Prosessin käynnistäjä on yleensä rakennushankkeen rakennuttaja, joka myös kantaa riskin siitä, löytyykö rakennettaville asunnoille myös omistajia tai vuokralaisia.

Tontin hankinnan jälkeen aloitetaan rakennuksen suunnittelu. Suunnittelun yhteydessä määritellään mahdollinen tuleva kohderyhmä. Kohderyhmä määritellään ennakkomarkkinoinnin, yrityksen kokemuksen sekä käytettävissä olevan tiedon (mm. yrityksen omat rekisterit) perusteella. Myös asumisessa vallalla olevat trendit ja mieltymykset vaikuttavat tulevien asuntojen suunnitteluun. Suunnittelussa joudutaan tekemään arvauksia – vastaavasti asuntojen myymiseen liittyvien riskien vähentämiseksi suunnittelun vaihtoehtoja vähennetään, koska pyritään yleispäteviin ratkaisuihin, joiden uskotaan mukautuvan tulevien asukkaiden tarpeisiin.

Tuotantolähtöinen rakennushanke.

Asukkaan vaikutusmahdollisuudet prosessissa ovat yleensä melko vähäiset. Potentiaalisten asukkaiden roolina suunnitteluprosessissa on enemmän olla tuomassa mielipiteitään ja näkemyksiään ilman varmuutta siitä, että juuri he ovat muuttamassa taloon.

Sen jälkeen kun ennakkomarkkinoinnissa saadaan riittävä määrä mukaan lähteviä asukkaita, käynnistetään lopullinen suunnittelu. Tässä vaiheessa asukkaat voivat tehdä rajallisesti valintoja, kuten valita talon asuntojen joukosta omansa sekä tehdä viimeistelyyn liittyviä materiaalivalintoja.

*Käpytikka-hankkeessa tulevat asukkaat olivat tiedossa hankkeen käynnistymisestä saakka. Tämä tilanne antoi aivan uusia mahdollisuuksia suunnitteluun. Osa riskeistä muuttui hallituiksi. Käyttäjien perustarpeet olisivat samoja, joskin iän ja mieltymysten muuttuessa voi syntyä uusia tarpeita. Peruskonsepti pysyi kuitenkin samana: tarvittiin itsenäistä asumiseen tähtäävää, yhteisöllisyyteen kannustavaa ja yksilöllisyyttä tukevaa asumispalvelua.*

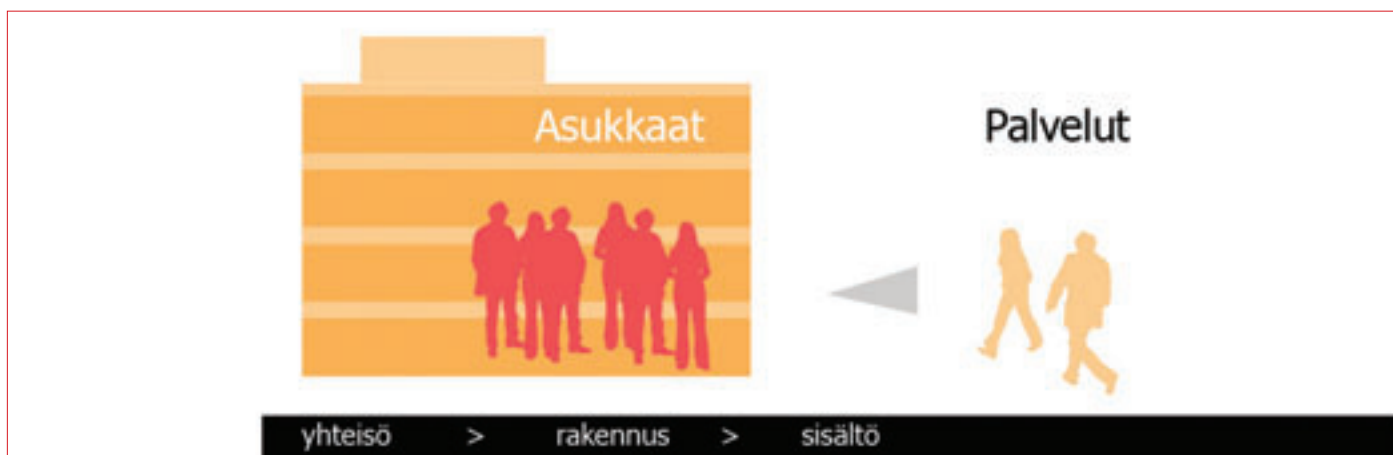
Talon yhteisö koostuu yleensä toisistaan tuntemattomista asukkaista. Talo siis täyttyy yksittäisistä asutokunnista, joilla ei välttämättä ole toistensa kanssa tekemistä. Poikkeuksena tilanteet, joissa alueelle tulevaan uuteen taloon asukkaat muuttavat lähiympäristöstä. Näilläkään ihmisillä ei kuitenkaan yleensä ole toisiinsa yhteisöllistä yhteyttä – paitsi yhteistä asumishistoriaa samalla alueella.

## Käyttäjälähtöisessä asuntorakentamisessa asukas ja lähiyhteisö tunnetaan alusta saakka

Käyttäjälähtöisessä asumiskonseptissa lähdetään ensin ihmisistä ja käyttäjäyhteisöistä. Tämän jälkeen alkaa asumisen valmennus, jossa määritellään asumisen rooli, merkitykset ja tavoitteet. Samalla määritellään myös tarvittavat palvelut. Sen jälkeen talo suunnitellaan. Lopuksi talo rakennetaan.

Käyttäjälähtöisessä asuntorakentamisessa ensimmäiseksi määritellään taloon muuttava yhteisö, jotta saadaan mahdollisimman tarkat lähtötiedot tulevien asukkaiden tarpeista, harrastuksista, kiinnostuksen kohteista ja odotuksista niin taloa kuin yhteisöäkin varten. Tämä mahdollistaa kartoituksen siitä, minkälaisia pienyhteisöjä yhteisön sisään voi muodostua. Yhteisön muodostumisen täytyy lähteä muuttajista itsestään, ei ylhäältä annettuna.

Käyttäjälähtöinen rakennushanke.



Tulevan talon sisällön määrittelyyn tuleekin varata riittävästi aikaa. Suunnittelu voi tuoda visualisoituja kuvia erilaisista asumiseen liittyvistä tilanteista – arkisista vuorokausirytmiiin liittyvistä toistuvista tapahtumista tai elämän juhlatilanteisiin liittyvistä erityistarpeista. Tavoitteena on yhdessä tulevien asukkaiden kanssa pyrkiä rikastamaan asumisen kirjoa ja sitten lopulta määrittämään se taso, mikä sopii asumiseen varatulle budjetille.

Talon sisällön suunnittelu antaa aineistoa talon tilaohjelmalle, jossa täytyy pyrkiä toiminnallisuuteen ja tilojen harkittuun kustannustehokkuuteen. Hyvä talokonsepti ei tuota juurikaan hukkaneliöitä. Hyvin suunniteltu tilaohjelma mahdollistaa asukkaiden välisen vuorovaikutuksen syntyminen ja kannustamisen. Samalla se antaa asukkaille oman tilan ja rauhan.

Käyttäjälähtöinen rakennushanke hyödyntää myös talon eri toimijoiden kokemuksia ja näkemyksiä. Rakentamistekniikan varhaisen tuntemisen avulla voidaan saavuttaa kustannustehokkuutta. Myös talon ylläpitoon liittyvää osaamista, kuten siivoamista, huoltotöitä ja talvikunnossapitoa kannattaa hyödyntää suunnittelun varhaisessa vaiheessa.

Yksityiskohtainen talosuunnittelu käynnistetään sen jälkeen, kun talon toiminnallisuus on hiottu yhdessä tulevien käyttäjien kanssa. Tällä tavalla suunnittelussa voidaan vielä hakea erityisen hyviä yksityiskohtaisia ratkaisuja, koska ns. suuret linjat on voitu jo etukäteen ratkaista.

*Käyttäjälähtöisen kehittämismallin mukaan Käpytikka-hankkeessa otettiin laaja kirjo osaamistahoja mukaan. Käpytikka-hankkeessa oli mukana Helsingin kaupungin sosiaalivirasto palvelujen tilaajana ja kilpailuttajana, Stakes oli mukana palvelukonseptia suunnittelemassa, Taideteollisen korkeakoulun Future Home -instituutti toiminnallisuuden suunnittelijana, KVPS Kehitysvammaisten Palvelusäätiö nuorten ja heidän vanhempiansa valmentajana, ATT talon rakennuttajana, Skanska Talorakennus Oy rakentajana, Stefan Ahlman arkkitehtina sekä Kirsi Gullichsen sisustussuunnittelijana.*

## Asukkaat valmennetaan talon yhteisöön

Käyttäjälähtöisessä asumisessa ensimmäisenä vaiheena on yhteisön muodostaminen. Tähän vaiheeseen pitää panostaa, koska tällöin määritellään tulevan talon toiminta. Talon toiminta ja sisältö muodostuu talon tulevien asukkaiden elämän arkisista sisällöistä.

Kun talon yhteisö on koossa ja yhteisön jäsenillä on yhteinen tahtotila tulevaisuudesta ("NUORILLE KOTI", tahto perustuu nykyiseen elämään ja siinä oleviin tärkeisiin asioihin), voidaan alkaa suunnitella taloa. Ensimmäisessä vaiheessa ratkaistaan talon keskinäisen dynamiikan asiat, kuten liikkuminen, kohtaaminen, sosiaaliset kontaktit sekä pyritään muodostamaan talon yhteisöjen pohjalta pienempiä ryhmiä. Suunnittelussa mietitään tapoja, joilla tuetaan sekä taloa ja yhteisöä yhdistäviä asioita – kuitenkin niin, että tilaa on myös tärkeille pienemmille ryhmille. Yksilötaso on vuorostaan jokaisen asunnon taso, joka tehdään täysin yksityiseksi – jokaiselle omat kodit. Kun suunnittelu on saatu valmiiksi yhteisön valmennuksesta saadun tiedon ja ymmärryksen pohjalta, voidaan taloa alkaa rakentaa.



Suunnittelun jälkeen tulee aloittaa jo yhteisön valmennus tulevaa asumista varten. Talon tilaohjelmaa varten tarvitaan tietoa talon sisällöistä eli toiminnoista. Yhteisöä valmennetaan toimimaan yhdessä, pienyhteisöissä ja erikseen – tarpeiden ja tilanteiden pohjalta tuetaan talon suunnittelua. Kun yhteisön toiminta löytää toimivan, silti riittävän väljän muodon, voidaan talon suunnittelu viimeistellä ja tehdä lopulliset tilaratkaisut.

Talon valmistuttua tarvitaan edelleen tukea talossa asumiseen. Asumisen valmennuksella tarkoitetaan talon ylläpidon tukemista niin, että tuetaan talon asukkaita ja asumista. Elämän valmennus keskittyy yhteisön toimivuuteen, pienyhteisöjen muodostumiseen sekä yksilöiden omiin tarpeisiin.

*Käpytikka-talossa käyttäjät eli talon tulevat asukkaat tunsivat toisensa lapsuudesta saakka. Nuoret olivat käyneet samaa koulua ja myös vanhemmat tunsivat koulun toiminnan kautta toisensa.*

*Käpytikka-talon toimintamallissa lähdettiin liikkeelle olemassa olevasta yhteisöstä ja sen tarpeista. Yhteisön ymmärtämiseen panostettiin ja sen pohjalta syntyi Käpytikka-konsepti (luku 5), jossa keskeisenä oli eräänlaisen Käpytikka-kylän toiminnan tukeminen.*



# Käpytikka

**Kehitysvammaisten nuorten koti**

## 4 Käpytikka-talon suunnittelu ja rakentaminen

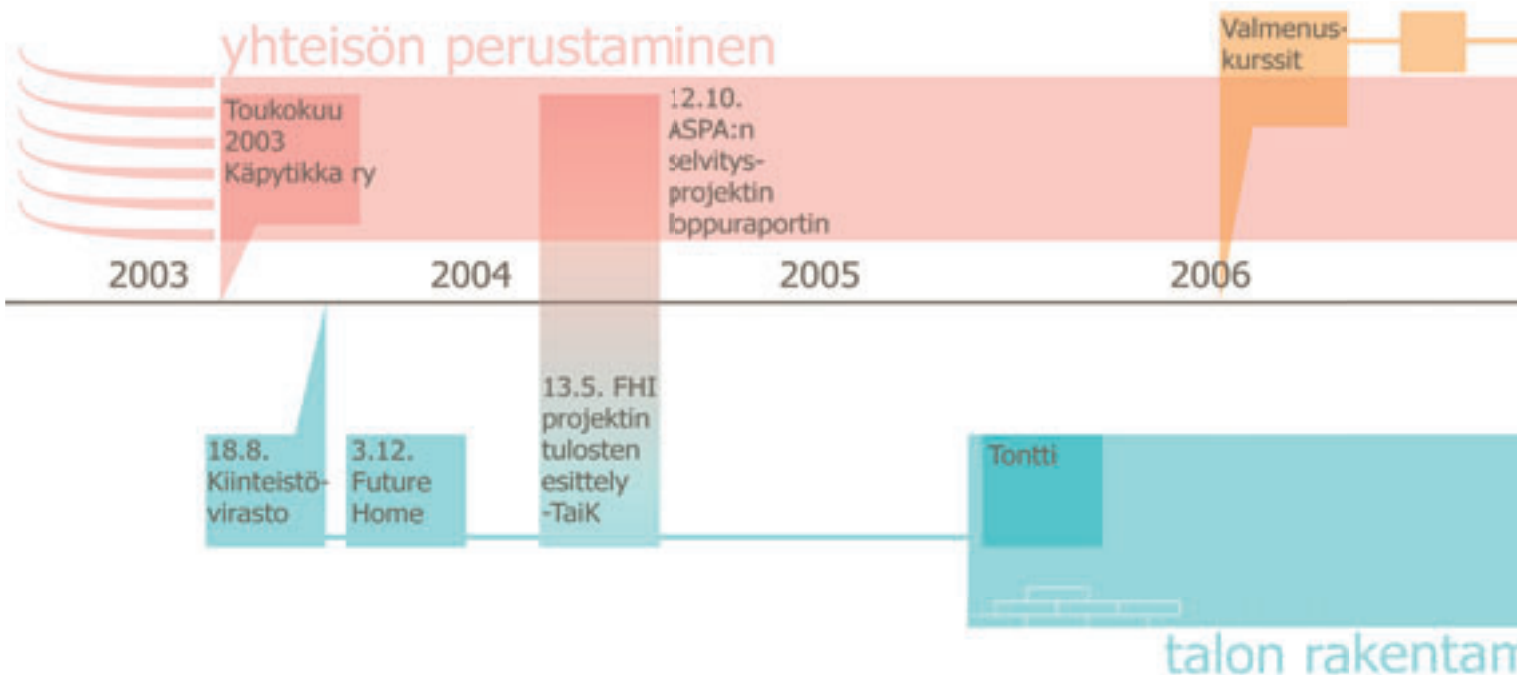
Nuorten vanhemmat perustivat Käpytikka-yhdistyksen vuonna 2003. Yhdistyksen perustamisen syynä oli huoli siitä, miten vanhemmat saisivat nuorilleen oikeat kodit. Käpytikka-yhteisö alkoi tämän jälkeen organisoitua ensimmäisenä tavoitteenaan paikka talolle (tontti), sen jälkeen suunnitella ja rakentaa talo. Tämä osa prosessia kesti lähes kuusi vuotta. Tässä luvussa käsitellään sitä, miten Käpytikka-talon suunnittelu ja rakentaminen käytännössä eteni.

Talon rakentaminen on rahoitettu ARAn hyväksymällä noin 2,7 miljoonan euron korkotukilainalla ja ARAn myöntämällä noin 1,4 miljoonan euron investointiavustuksella, joka kattoi 35 % kustannuksista. Lainan ja avustuksen perusteena on ARAn 3.5.2007 hyväksymät hankkeen suunnitelmat ja kustannukset. ARA on nimennyt Käpytikka ry:n yleishyödylliseksi asuntoyhteisöksi 16.5.2006. Yleishyödyllisyyteen mm. kuuluu, että asunnoista peritään vain todellisten kustannusten mukaista kohtuullista vuokraa.

### Viisi vuotta yhdistyksen perustamisesta talon valmistumiseen

Käpytikka-talon unelma lähti liikkeelle vanhempainillassa v. 2003:

”Käpytikän historia perustuu erääseen vanhempainiltaan 2003 Käpylän yläasteelle, jossa eräs äiti kysyi, että mihin meidän nuoret muuttavat, kun he täyttävät 18 v. Tilaisuudessa oli sosiaaliviraston edustaja, joka vastasi että kehitysvammaisilla on subjektiivinen asumisoikeus eli kunnat ovat velvollisia järjestämään asumisen. Helsingissä vapautuu 5-6 asuinpaikkaa vuodessa ja jonossa ennen meidän nuoria oli n. 140 henkeä joista n. 40 oli pikaisen asunnon tarpeessa. Meitä oli kahden rinnakkaisluokan vanhemmat tilaisuudessa (yhteensä n. 16 oppilasta). Välittömästi tämän jälkeen aloimme keskustella siitä, miten itse voimme vaikuttaa nuoremme asumiseen tulevaisuudessa.” (Pekka, Iriksen isä)



### **Käpytikka-talon vaiheet olivat:**

#### **Yhteisön perustaminen:**

Käpytikka-yhdistyksen perustaminen v. 2003

Arabianrannan tontinvaraus / epävirallinen lupaus (kiinteistövirasto) v.2003

#### **Talon suunnittelu ja rakentaminen (2004-2008):**

Käpytikka-konseptin suunnittelu TaiK:ssa 1-5/2004

ASPA:n selvitysprojekti v. 2004

Tontinvuokrasopimus v. 2005

Talon (korttelin) suunnittelukilpailu v. 2006

Käpytikka-talon peruskivenmuuraus 11/2007

Käpytikka-talon harjannostajaiset 8/2008

Käpytikka-talon avajaiset 12/2008

#### **Yhteisön valmennus tulevaa asuintaloa varten (2006-2008):**

Kehitysvammaisten Palvelusäätiön asumisvalmennus alkaa v. 2006

#### **Uuteen taloon liittyvä asumisen valmennus (2009- ):**

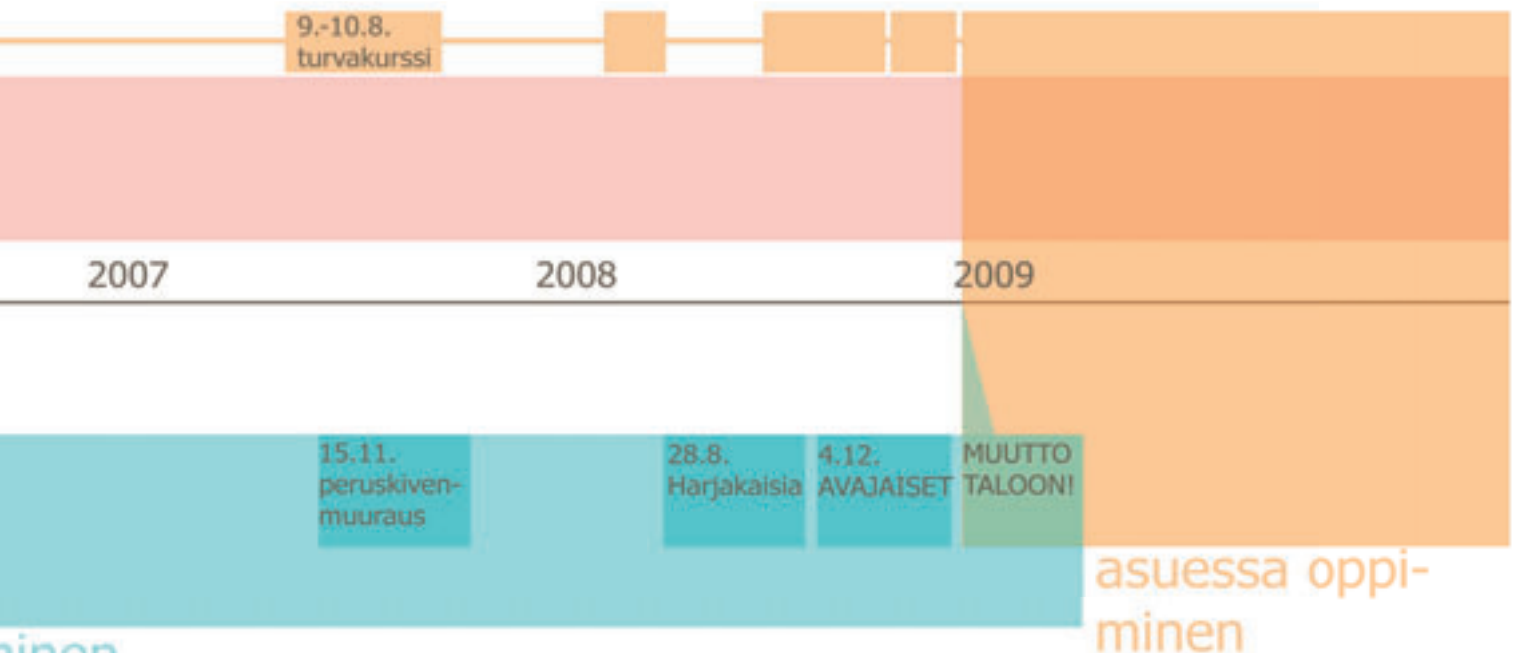
Osana talon palvelukonseptia palveluntuottaja tukee ja ohjaa asukkaita

arkipäivän asioissa ja valmentaa Arabianrannan kaupunginosassa asumiseen

Muutto taloon 1/2009

### **Käpytikka-talon toteutuksen periaatteet**

Käpytikka-talo on rakennettu yhdessä kahden rajanaapurikerrostalon kanssa siten, että varsinaisen rakentamisen toteutti sama rakennusliike. Käpytikka-talo on rahoitettu ARAn korkotukilainalla (65 %), ja lisäksi ARAn 35% investointiavustuksella. Asukkaat ovat vuokrasuhteessa Käpytikka-yhdistykseen ja talon yleiset tilat on vuokrattu kalustettuina sosiaaliviraston kautta palveluntuottajalle. Asukkaiden hyvinvoinnin takaamiseksi asukkaille ja heidän vanhemmilleen järjestettiin asumis- ja muuttovalmennusta lähes kahden vuoden aikana. Kaikki taloon muuttavat nuoret tuntevat hyvin toisensa ja näin yhteisöllisyys on varmistunut jo ennen taloon muuttamista. Talossa olevat yhteiset tilat on sijoitettu siten, että niissä voidaan harjoittaa eri aktiviteetteja samanaikaisesti toisia häiritsemättä.



## 5 Käpytikka-konsepti

*Käpytikka-talon suunnittelua suuntasi ja ohjasi hankkeen alkuvaiheessa tehty nuorten elämän tarpeisiin ja unelmiin pohjautunut Käpytikka-konsepti. Sen kehittälyssä oli mukana Taideteollinen korkeakoulu, jossa viisi ulkomaalaista muotoiluopiskelijaa toteutti tiiviin projektin kevään 2004 aikana. Lopputuloksena oli talon kuviteltua elämää kuvaavaa Käpytikka-konsepti, jonka aineksista talon suunnittelijat tekivät lopullisen Käpytikka-talon. Seuraavassa luvussa kerrotaan Käpytikka-konseptin eri vaiheista.*

### Käpytikka-konsepti – viisi ulkomaalaista muotoiluopiskelijaa

Tammikuussa 2004 viisi ulkomaalaista Taideteollisen korkeakoulun opiskelijaa aloittivat Käpytikka-projektin: Giacomo Butté Italiasta, Orhan Daybelge Turkista, Maria Nguyen Hollannista, Kirsten Sainio Saksasta ja Ryan Sohlden USA:sta. Opiskelijoita ohjasi professori Juhani Salovaara. Teollisen ja strategisen muotoilun opiskelijoina he sovelsivat yleisiä vuorovaikutteisen tuotemuotoilun menetelmiä elämisen konseptien kehittämiseksi.

Käpytikka-konseptin prosessi eteni seuraavissa vaiheissa:

#### I. Askel: Koosta

Tutki! Hanki mahdollisimman paljon tietoa aiheesta.  
Kokoa tietoa ja osaamista!

Informaation kokoaminen vammaisista ja olemassa olevista vammaisten asumisen konsepteista. Kehitysvammaisten historian avulla (miten kehitysvammaiset asuivat ennen) voidaan asiakokonaisuus ymmärtää paremmin. Opiskelijoiden tuleminen viidestä eri maasta oli hyödyllistä, koska sen avulla voitiin laajentaa tutkimusta kansainvälisesti.

Menetelmät: Internet-tutkimus, valikoidut lehdet, kirjallisuus, elokuvat, haastattelut ja esitelmät ASPAssa.

Empatian kokoaminen!

Yritettiin ymmärtää ihmisiä, jotka ovat hankkeessa mukana. Ulkomaalainen tausta helpotti nuorten kanssa kommunikoinnissa. Kielitaidottomuus alensi auktoriteettia, koska opiskelijat eivät osanneet puhua suomeksi. Haastattelija ja haastateltava usein kohtaavat vaikeuksia verbaalisissa ilmaisuissa.

Menetelmät: kyselyt, kotivierailut avoimien kysymysten kanssa, koti- ja harrastusvierailut.

## 2. Askel: Prosessoi

Ideointi!

Informaation ja vaikutelmien läpikäynti ja arviointi käyttäen erilaisia yhteiskehittelyn menetelmiä. Valmiiden ideoiden ja ensimmäisten konseptien kokoaminen, läheinen työskentely tiiminä, jokainen idea jaettiin ja prosessoitiin yhdessä.

Menetelmät: aivoriihet, yhtäläisyyskartat, entä jos -kysymykset, luonnokset, keskustelut ja positiivinen väärinymmärrys.

## 3. Askel: Poimi

Tässä vaiheessa on suuri määrä tietoa ja ideoita, mutta mitkä ovat niiden takana olevat suuret linjat?

Keskity ja poimi!

Keskityttiin varhaisten ideoiden ja konseptien evaluamiseen sekä niiden supistamiseen vahvimpiin. Liian tarkat suunnitteluideat rikottiin konseptiaalisiksi ideoiksi. Tuotesuunnittelijoiden ensimmäinen impulssi oli luoda käytännöllisiä ratkaisuja kuten erityishuonekaluja tai mobiilisovelluksia, tätä pyrittiin välttämään. Tässä vaiheessa sen sijaan keskityttiin konsepteihin, jotka eivät välttämättä johtaneet käytännöllisiin sovelluksiin.

Menetelmät: Visualisointi, keskustelut ja context mapping.



#### 4. Askel: Artikuloi

Määrittele ja artikuloi yksi periaatteellinen ohje konseptin tekemistä varten!

Konseptisuunnitteluohje on jatkuva kiinteä kannanotto, joka antaa tarkan suunnan konseptoinnille. Jokainen tätä seuraava konseptisuunnitelma perustuu tälle periaatteelle. Se helpottaa suunnassa pysymisessä, kun seuraavia vaiheita suunnitellaan.

Menetelmät: Sanallistaminen

#### 5. Askel: Omaksu

Omaksu ohjeet välttämättömien aktiviteettien ja tunnelmien kokoamiseksi vaiheessa 1.

Kokonaisen asumiskonseptin kokoamisen aloittaminen kellarista kattokerrokseen asti. Tähtäin on tulevaisuudessa, asukkaan toiveissa, unelmissa ja tarpeissa. Elämisen konsepti perustuu asukkaan arkielämän ja heidän yhteisönsä ennakointiin. Arkielämä kuvataan aamusta iltaan: Rutiinit, tehtävät ja mahdollisuudet. Taustalla on konseptin suunnitteluohje, joka kertoo oikean suunnan konsepti-ideoille. Tässä tapauksessa talo on vertauskuvallisesti kyläelämää: mahdollisuudet spontaaneihin kohtaamisiin kasvavat olettaen, että ihmisten täytyy kulkea talon yleisten tilojen läpi käytännöllisten, arkisten syiden takia, kuten roskien viemisen.

Menetelmät: Visualisointi ja vuorovaikutus, visiointi, mallintaminen, experience prototyping

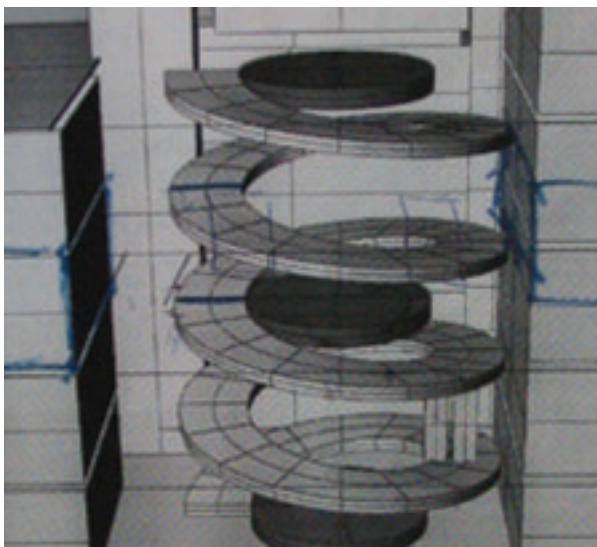
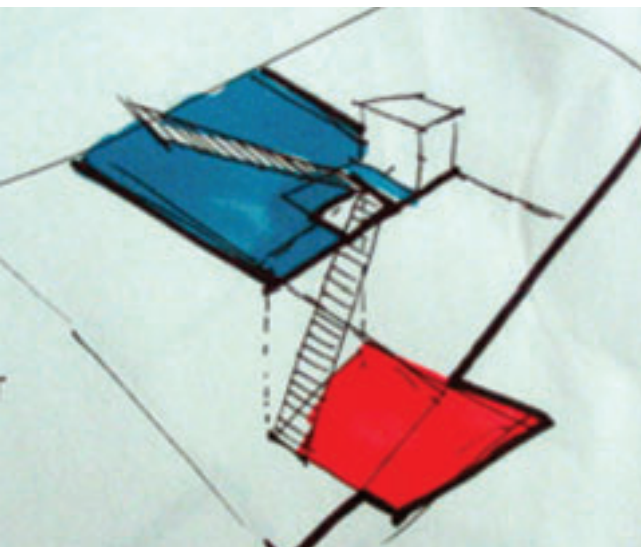
#### 6. Askel: Kommuniko

Etsi tapa kommunikoida konseptiratkaisut kaikille mukana oleville.

Vahva visuaalinen tarinapohjainen skenaario vaikuttaa ihmisten tunteisiin ja mielikuvitukseen. Tarinankerronnan avulla konsepti voidaan siirtää empaattisesti eteenpäin, samalla paranevat mahdollisuudet viedä käytäntöön annetut elämisen konseptien suunnitteluohjeet.

Lopullisen suunnittelukonseptin kommunikointi osallisille on yhtä tärkeää kuin ohjeet ovat olleet suunnittelijoille. Se pitää projektin kurssissa pitkällä toteutuksen matkalla.

Menetelmät: Visualisointi ja vuorovaikutus, luova kirjoitus, visiointi, mallien rakentaminen.







## Konseptin suunnitteluohje

**Käpytikka-talo on KOTI, ei laitos. Se on kuin KYLÄ, missä 20 itsenäistä ihmistä muodostaa YHTEISÖN. Rakennus kannustaa asukkaiden väliseen vuorovaikutukseen antaen tarpeeksi tilaa yksityisyydelle.**

Nämä ohjeet olivat talokonseptin tärkeimpänä ajurina. Yhteisön ajattelun käynnistyminen alkaa talon sisäänkäynnistä heti sen jälkeen kun asukkaat tulevat sisään. Heidän tulisi tuntea olonsa kodikkaaksi. Vertauskuvaannollisesti talo voidaan nähdä kylänä, jossa on erilaisia naapurustoja eri kerroksissa ja iso yhteinen tori alimmassa ja ylimmässä kerroksessa.

Yhtä tärkeää kuin keskittyminen yhteisöön, on yksityisyyden hoitaminen, mikä on helposti sivuutettu avustetun asumisen konsepteissa. Tietäen että Käpytikka-ryhmässä on sekä erityisen ulospäin suuntautuneita (ekstroverttejä) että sisäänpäin kääntyneitä persoonia (introverttejä), ketään ei voi pakottaa elämään tilanteissa, joissa he eivät itse tunne oloaan mukavaksi. Toisaalta, konsepti yrittää haastaa erilaiset persoonallisuudet niin, että ylitetään asukkaiden arkiset polut niin usein kuin mahdollista.

*Käpytikka-konsepti toteutettiin tiiviinä opiskelijaprojektina, jossa työ eteni viikoittaisen suunnitelman mukaisesti. Työn vaiheita esiteltiin ja tuloksista sekä ideoista keskusteltiin ohjaavan professorin kanssa. Käpytikka-projektiin osallistuivat yrityssponsoreina Skanska Oy ja Kone Oy, joilta myös saatiin käytäntöön liittyvää ohjausta. Ohjattuun osuuteen kuului myös muita asumiseen ja kehitysvammaisuuteen liittyviä luentoja ja keskustelutilaisuuksia. Käpytikka-nuorten kodin, koulunkäynnin ja harrastusten tutustumisen avulla saatiin lopullinen ymmärrys asumisen kokonaisuudesta. Käpytikka-konsepti esiteltiin nuorille, vanhemmille sekä kaikille kiinnostuneille toukokuussa 2004 Taideteollisen korkeakoulun Mediakeskus Lumeen Sampo-salissa.*

## Käpytikka-konseptin yksityiskohdat

### Pehmeä sisääntulo

Pitkä, pehmeä ja venytetty sisääntuloon toteutettu eteinen edesauttaa sisääntulo- ja ulosmenokokemuksen synnyttämisessä. Se mahdollistaa yksilöiden valmistautumisen uusiin tilanteisiin. Varusteet: Yhteiset ateriat, yhteinen keittiö, palvelupiste, esiintymislava, piano, sohva, uutisia...



Konseptisuunnitelma



Ratkaisu

## Aula

Yleistä aluetta pohjakerroksessa: yksilöllisten polkujen tulee ylittää ja risteytyä tässä kerroksessa aiheuttaakseen arkista yhteydenpitoa. Paikka, jossa syntyy ensimmäinen sisääntulo yhteisön elämään. Varusteet: Yleiset ateriat, yleinen keittiö, palvelupiste, esiintymislava, piano, sohva, uutisia...



Konseptisuunnitelma

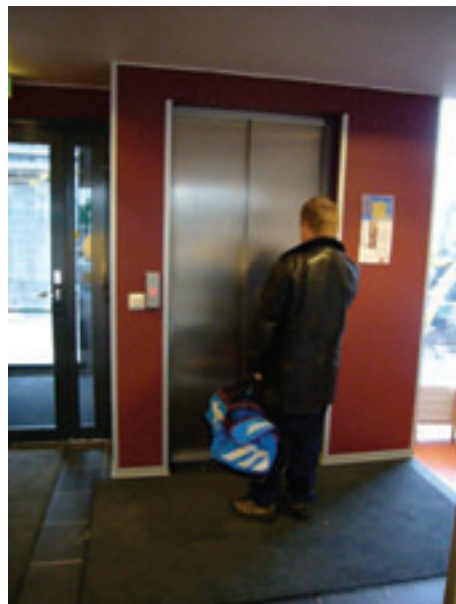


## Liike

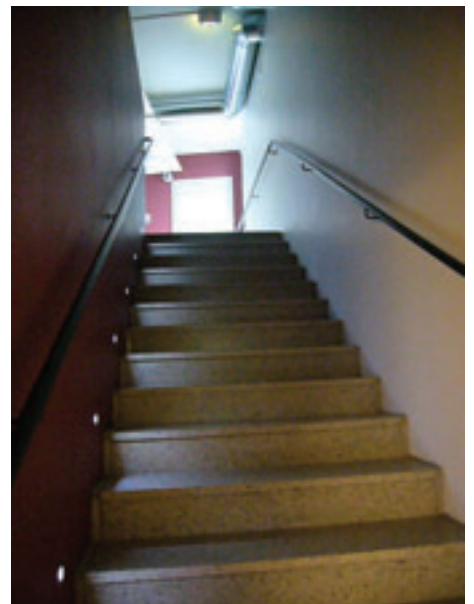
Hissi ja portaat ovat talon pystysuoria katuja, porraskäytävä on kiinnostava vaihtoehto päivittäisen liikunnan lisäämiseksi. Portaat samoin kuin hissi tarjoavat paikan pikaiselle yhteydelle, pysähtymiselle ja kuulumisten vaihtamiselle.

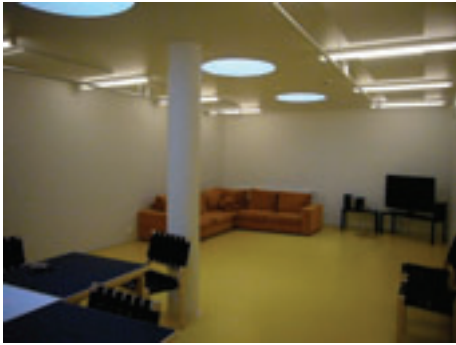
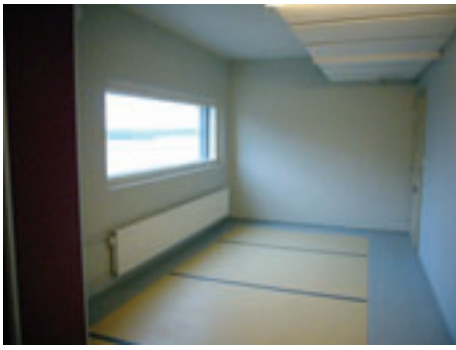


Konseptisuunnitelma



Ratkaisu





Ratkaisu

### Yhteistilaa joka kerroksessa

Kerrokset ovat eri tasoisia aktiivisuudessa, kadulta kattokerrokseen, kasvaen vilkkaasta kyläelämästä hiljaisempaa ja yksilöllisempään vapaa-aikaan joka kerroksissa. Aktiivisuuden taso laskee intuitiivisesti ylöspäin mennessä.

Alakerta on yleinen, kovaäänisen vuorovaikutteinen tila. Siellä on myös esiintymislava esiintyjille sekä paikka yhteisille aterioille ja tapahtumille.

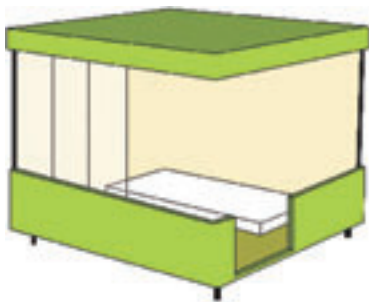
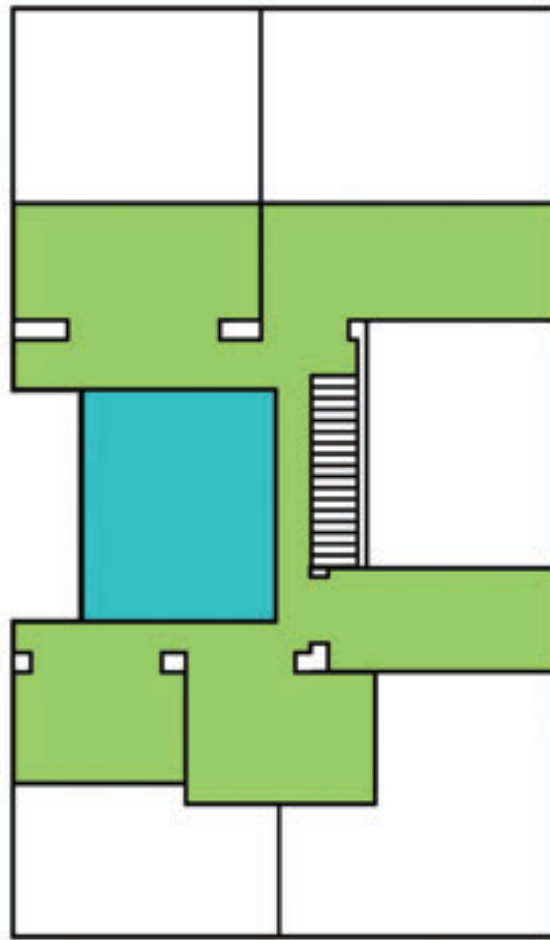
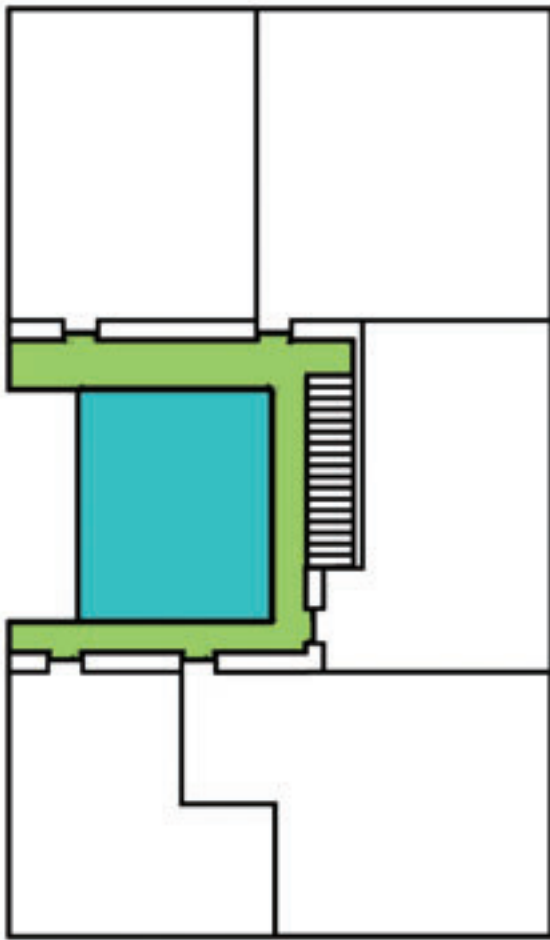
Ensimmäinen kerros on galleriakerros, josta voi tarkkailla turvallisen etäisyyden päästä alakerran vilkasta elämää.

Seuraava kerros on liikuntaa ja aktiivista vuorovaikutusta sekä kilpailuja varten. Sen jälkeen on kerros luovuutta ja taitojen harjoittamista varten. Lopuksi saavutaan hiljaiseen, meditatiiviseen ylimpään kerrokseen, jossa on sauna ja aistiviriketila/terapiahuone.



Konseptisuunnitelma





### Huoneistot

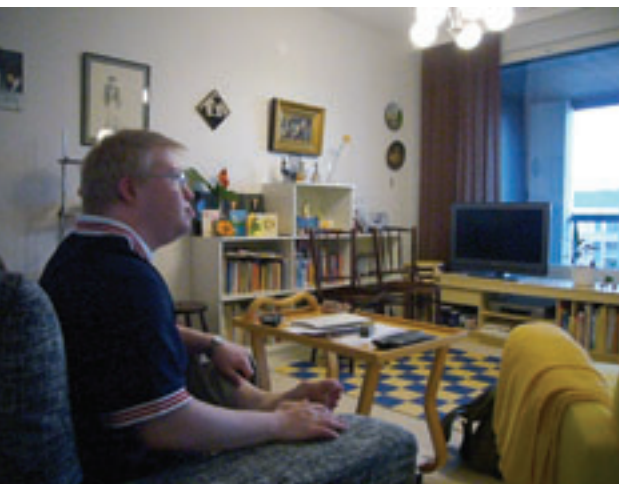
Intuiivisten tilallisten osien syntymiseksi huoneistossa oleva asuintila on jaettu kolmeen tunnevyöhykkeeseen:

- Seurustelutila ystävien ja sukulaisten tapaamiseen
- Suojaisa pesätila vetäytymistä ja latautumista varten
- Kehotila pesua, hoitoa ja pukeutumista varten

Seurustelutila on puolijulkinen tila, joka voidaan avata myös osaksi yhteisötilaa.

Konseptisuunnitelma

Ratkaisu





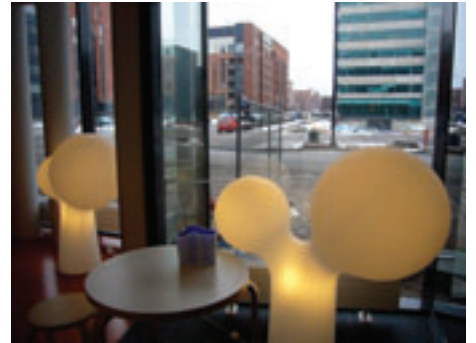
## Veranta

Talon edessä oleva veranta mahdollistaa helpon pääsyn katuelämään. Se on myös harmaa vyöhyke kodin ja kaupungin välissä. Se on paikka, jossa voi näyttää läsnäolonsa suuremmissa yhteisöissä.



Konseptisuunnitelma

Ratkaisu





## Kolme tarinaa Käpytikasta – opiskelijakurssin vetäjä, sisustussuunnittelija ja rakentaja

*Millainen hanke Käpytikka-talo oli. Miten Sinä koit projektin? Millaisia kokemuksia Käpytikka-talosta syntyi? Mitä uutta Käpytikka-talo toi? Millaisia uusia käytäntöjä, suunnitteluratkaisuja tai toteutuksia on Käpytikka-talossa? Mitä olisit tehnyt toisin? Missä olisi parannettavaa? Vai oliko Käpytikka-talo sittenkään erilainen talohanke? Voisiko Käpytikka-mallia käyttää yleensäkin asumisessa: ensin käyttäjät, sitten sisältö ja lopuksi suunnitellaan ja rakennetaan talo?*

### Opiskelijakurssin vetäjä, professori Juhani Salovaara, TaiK:

”Käpytikka-talo oli poikkeuksellinen hanke, koska käyttäjäryhmä oli annettu ja talo tulisi aina olemaan heidän yhteinen kotinsa. Ei tarvinnut madaltaa tavoiteltavia ratkaisuja yleisesti päteviksi.

Ihmettelin, ettei yhtään suomalaista opiskelijaa hakeutunut projektiin. Ymmärsin, että talon tuleviin nuoriin tutustuminen muuttaisi projektiin tarttuneiden opiskelijoiden maailmankuvaa voimakkaasti. Asukkaiden rajoitteista johtuen yhteisöllisyys vaikutti erittäin vahvasti.

Suunnitteluprosessiin tuli erityisen voimakkaan asiakaskokemuksen johdosta sisällöllinen piirre. Opiskelijat suunnittelivat kerrostaloa, mutta eivät seinä ja portaita vaan annetun yhteisön elämän humaaneja mahdollisuuksia – yhteisiä ja yksityisiä. Asukkaiden erikoislaatuisuus ja yhteisöllisyyden sovittaminen kerrostalon runkoon oli vaikeaa, mutta tuotti päätteeksi epätavanomaisen ja hienon ajatusmallin pystysuuntaisesta kyläraitista, joka nousi yhteisestä yksityiseen ja arkisesta henkiseen. Kunpa syntynyt ajatusmalli olisi voinut vaikuttaa aikaisemmassa vaiheessa ja toteutua täydellisemmin talon rakenneratkaisujen rajoitteista vapaana.

Käpytikka oli oikeasti erilainen talohanke ja suunnitteluprosessi. Tuleviin asukkaisiin ja heidän erityislaatuunsa syventymiseen ohjelmoitiin puolet tehtävälle käytettävissä olevasta ajasta. Näen, että Käpytikkan tapainen pitkäaikaisen yhteisöasumisen ajatusmalli sopii, kun rakennetaan vaikkapa opiskelijoille, ikääntyville sekä hoivattaville. Ajatusmallin lisäksi opiskelijat tuottivat useita laajemmin käyttökelpoisia yksittäisiä ratkaisuja mm sisääntulon- sekä asumissolun tilan jäsenyykseen.”

### Sisustussuunnittelija, arkkitehti Kirsi Gullichsen, Käpytikkan yhteistilojen kaluste-suunnittelu:

”Käpytikka-hanke oli hengeltään erittäin rakentava ja rakennuttajatahon energia ja meininki, hyvä lataus, tuntui siirtyvän lähes kaikkialle.

Henkilökohtaisesti kokemus oli hyvä, mikä osaltaan johtui poikkeuksellisen tarkkaan rajatusta täsmätehtävästä aivan projektin loppumetreillä.

Voi oikeastaan sanoa, että palattiin vanhaan käytäntöön, jossa suunnittelija saa palautteen suoraan käyttäjältä – tähän on harvinaista herkkua nykyään. Koska en tunne taloa NIIN hyvin, enkä tunne kaikkia sen talon hienouksia, kommentoin oikeastaan vain prosessia: asenne ja ote oli tuore ja raikas.

Tietty systematiikka ja ennakointi ovat kyllä hyvän konseptin jälkeen hankkeen onnistumisen a ja o.

Tämän tyyppinen, aidosti vuorovaikutteinen suunnitteluprosessi toteutuu varmasti parhaiten arkkitehtien piirtämässä yhden perheen taloissa, jossa käyttäjä ja arkkitehti pääsevät keskustelemaan syvällisestikin hyvän asumisen edellytyksistä. On tärkeää ymmärtää, että sisältö- ja arkkitehtisuunnittelun on tärkeimmiltä osiltaan oltava synkronissa, sillä talon luonteeseen vaikuttavat keskeiset päätökset ja valinnat tehdään jo sisällön ohjelmointivaiheessa.”

**Johtaja Ilpo Luhtala, Skanska Talonrakennus Oy:**

”Tällä hankkeella oli kasvot ja käyttäjät alusta saakka. Oli erittäin helppoa samaistua käyttäjiin ja heidän tarpeisiinsa. Yhteistyö oli avointa ja vilpitöntä. Oman edun tavoittelua tai asioiden peittelyä ei ollut. Yhteistyö toimi hyvin ja joustavasti. Konsepti oli mietitty valmiiksi ja käyttäjä tiesi, mitä haluaa ja miksi haluaa. Asukkaiden oma olohuone on ideana hyvä ja käyttökelpoinen. Tämä toimii etenkin silloin, kun on yhtenäinen käyttäjäryhmä, joka tuntee toisensa entuudestaan. Tämä ei ole tavallinen asuintalo, mutta ei myöskään täysiverinen palvelutalo. Tarvittavat palvelut (ateriat) yms. ovat talossa tarjolla tarpeen mukaisesti. Alkuvaiheen ideointi eri yhteistyötahtojen kanssa ja käyttäjien tarpeiden tarkka määrittely oli hyvin hoidettu ja toimiva ratkaisu.

On tärkeää, että rakennuttaja sisäistää konseptin ja toimii sen mukaisesti. Käpytikka-hankkeessa oli alussa käynnistysvaikeuksia ja viivettä kokonaistarjouksen kustannuspaineiden vuoksi. On riskialtista paketoida kahden täysin eri kohteen tarjoukset. Riskinä on se, että kumpikaan ei lähde liikkeelle, vaikka toinen hanke olisikin elinkelpoinen. Yhteistyötä voisi vieläkin enemmän syventää ottamalla rakentaja mukaan heti alkumetreistä saakka. Tällöin saataisiin kohteen kustannusohjaus paremmin hoidettua ja melko tarkka budjetti olisi käytössä heti alusta saakka. Eri vaihtoehtojen vaikutukset budjettiin saataisiin selville nopeasti ja voitaisiin valita kaikkein tarkoituksenmukaisimmat ratkaisut.

Talohanke ei rakentajan näkökulmasta poikennut toteutuksen aikana normaalista projektista. Erityistä siinä oli pitkä valmistelu-aika ennen töiden aloitusta ja tarkat speksit, koska käyttäjäkunta oli jo olemassa ja he tiesivät mitä halusivat. Periaatteessa tätä konseptia voidaan käyttää muutenkin. Haasteena voi olla sopivan käyttäjäryhmän kokoaminen sekä erityisesti heidän sitouttamisensa tähän projektiin. ”Normaalilla kuluttajalla” pitkäjänteisyys ei useinkaan ole tätä luokkaa ja mieli muuttuu helpommin.”



## 6 Käpytikka-palvelukonsepti

*Käpytikka-talon toimintakonseptissa palveluilla on merkittävä rooli talon toiminnan rytmittäjänä ja myös talon asukkaita itsenäistymiseen ja ryhmäytymiseen kannustamisessa. Palvelukonseptia ei ole muotoiltu samalla käyttäjälähtöisellä prosessilla kuin talon tilat. Tästä syystä Käpytikka-talon palvelukonseptia tulisikin tulevaisuudessa kehittää ja prosessoida käyttäjälähtöisemmäksi. Seuraavassa kuvataan talon nykyinen palvelukonsepti sekä esitetään operatiivisia ratkaisuja konseptin kehittämiseksi.*

### Nykyiset käytännöt palvelujen määrittelyssä

Käpytikka-talon palvelukonsepti noudattaa pääpiirteissään nykyisiä käytäntöjä ja malleja, joita käytetään kehitysvammaisten asumispalveluissa. Käpytikka-talon palvelukonsepti määriteltiin syksyn 2008 aikana.

Arvioidun tuen tarve (lähde: Helsingin kaupunki, sosiaalivirasto / 19.6.2008)

*Nuorten henkilökohtaisen avun tarve vaihtelee suuresti ja avuntarpeet ajoittuvat usealla nuorella ajallisesti vuorokauden samaan aikaan. Osa asumispalveluista toteutetaan henkilökohtaisten avustajien turvin kuitenkin niin, että riittävä ja turvallinen määrä koulutettua henkilökuntaa on jatkuvasti läsnä.*

*Ensisijaisesti palvelun tulee edistää asukkaan omatoimista selviytymistä ja toimintakykyä ja perustua omatoimisuutta tukevaan työotteeseen.*

*Palveluntuottajan odotetaan luovan ympäristön, joka mahdollistaa virkistyksen sekä sosiaalisista että psyykkisistä tarpeista huolehtimisen. Asukkaan toivomukset ja mielipide otetaan mahdollisimman hyvin huomioon ja kunnioitetaan hänen itsemääräämisoikeuttaan sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista säädetyn lain mukaisesti.*

*Tavoite on, että palvelun lähtökohta on asukasta voimaannuttava työote ja että asukkaalle annetaan mahdollisuus tehdä asioita itse, ja vain mikäli asukas ei itse suoriudu riittäväällä tavalla, häntä ohjataan ja autetaan.*

*Lisäksi kaikilla nuorilla on henkilökohtaisen avun tarvetta arvioon mukaan n. 1 tunti viikossa harrastusten tms. yhteydessä.*

### Käpytikka-talon nykyinen palvelukonsepti

Käpytikka-talon palvelukonsepti muodostettiin vallitsevien käytäntöjen pohjalta. Kehitysvammaisten asumispalvelulta edellytetään, että palvelut ovat lain sekä muiden toimintaa säätelevien säännösten mukaista ja täyttävät lääninhallituksen luvan mukaiset ehdot koko sopimuskauden ajan.

Käytännöt on kuvattu seuraavalla sivulla olevassa taulukossa.

## Taulukko.

Asukaskohtaisen tarpeen perusteella toteutettavat palvelut palveluasumisessa (lähde: Helsingin kaupunki, sosiaalivirasto / 19.6.2008)

	Sopimus	Arvio toteutumisesta, kehittämistarpeet
Hoiva	<ul style="list-style-type: none"> <li>- asukkaalle laaditaan kirjallinen ohjaus- ja tukisuunnitelma</li> <li>- sovitut käynnit asiakkaan luona tarpeen mukaan</li> <li>- sovittujen käyntien välillä henkilökunta on saatavilla avustajakutsun kautta ympäri vuorokauden.</li> </ul>	Aktiivinen arkiseen toimintaan liittäminen
Ruokailu	<ul style="list-style-type: none"> <li>- ruokailussa avustaminen tarvittaessa sekä tarvittaessa syöttäminen</li> <li>- ravitsemustilan seuranta</li> </ul>	
Henkilökohtainen hygienia	<ul style="list-style-type: none"> <li>- päivittäishygienian varmistaminen, avustetaan tarvittaessa aamu- ja iltapesuilla</li> <li>- suihkutus tai saunotus vähintään kerran viikossa, avustetaan tarvittaessa</li> <li>- ihon, hiuksien ja kynsien hoito tarvittaessa</li> <li>- suuhygieniasta huolehtiminen päivittäin, avustaminen tarvittaessa</li> </ul>	
Pukeutuminen	<ul style="list-style-type: none"> <li>- asukasta ohjataan pukeutumaan asianmukaisesti sään, tilanteen ja vuodenajan mukaan, tarvittaessa autetaan</li> </ul>	Ala-aula, säätötilan jatkuva seuranta "päivän sää"
Lääkehoito ellei asukas osaa omatoimisesti huolehtia lääkityksestään	<ul style="list-style-type: none"> <li>- lääkkeiden jakaminen</li> <li>- lääkkeiden antaminen, tarvittaessa valvotusti</li> <li>- lääkehoidon seuranta ja arvioiminen</li> <li>- reseptien uusiminen</li> <li>- lääkkeiden hankkiminen apteekista</li> </ul>	
Terveystilan seuranta ja hoito	<ul style="list-style-type: none"> <li>- konsultointi ja yhteistyö omalääkärin ja perusterveydenhuollon, vammaisneuvolan sekä erikoissairaanhoidon kanssa tarvittaessa</li> </ul>	Kannustaminen liikkumiseen ja liikuntaan
Raha-asiat ja etuudet	<ul style="list-style-type: none"> <li>- avustaminen tarvittaessa raha-asioiden hoidossa</li> <li>- tarvittaessa asukkaan etuuksien hakemisessa avustaminen</li> </ul>	
Yhteistyö omaisten ja yhteistyökumppanien kanssa	<ul style="list-style-type: none"> <li>- asiakkaan tarpeesta lähtevä yhteistyö eri tahojen kanssa</li> </ul>	
Sosiaalinen ja henkinen tuki	<ul style="list-style-type: none"> <li>- jatkuva yhteistyö omaisten ja läheisten kanssa</li> <li>- psykososiaalinen tuki ja viriketoiminta</li> <li>- yhteisiä tapahtumia omaisille, läheisille ja asukkailla vuosittain</li> <li>- ohjaaminen muiden järjestämään työ- ja päivätoimintaan</li> <li>- turvataan riittävä tuki nuorten aktiivisen harrastustoiminnan jatkumiselle ja kehittymiselle</li> </ul>	Arabianrannan palvelujen käytön aktivointi (kirjasto, lenkkeily, konsertit)
Asiakkaan aktivointi	<ul style="list-style-type: none"> <li>- kuntouttava työote kaikissa päivittäisissä toiminnoissa, huomioiden fyysiset, sosiaaliset ja psyykkiset voimavarat</li> <li>- asukas toimii itsenäisesti omien voimavarojensa puitteissa päivittäisissä toiminnoissa.</li> </ul>	Asukkaan ja talon yhteisöjen aktivointi!
Ateriapalvelut	<ul style="list-style-type: none"> <li>- aamiainen</li> <li>- lounas</li> <li>- välipala</li> <li>- päivällinen</li> <li>- iltapala</li> </ul> <p>Palveluntuottajalla on mahdollisuus harjoittaa talossa kahvi-toimintaa palvelemaan asukkaita, heidän vieraitaan ja henkilökuntaa.</p>	Omatoimisuuden tukeminen (aamu- ja iltapalat omis-sa kodeissa)
Palvelujen hankinnassa ja käytössä avustaminen	<p>Palveluntuottaja ei vastaa seuraavien palvelujen tuottamisesta, mutta tarvittaessa avustaa palvelujen hankkimisessa ja käyttämisessä tai järjestää asiakkaalle apua palvelun käyttämiseen:</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- perusterveydenhuollon palvelut</li> <li>- erikoissairaanhoidon palvelut</li> <li>- asioimiskuljetukset</li> <li>- muiden mahdollisten palvelujen järjestäminen</li> </ul>	Joukkoliikenteen palvelut

## Arvioita palvelukonseptin kehittämiseksi

Palvelukonseptia tulee arvioida säännöllisesti ja kehittää jatkuvasti, kun käytännöstä löytyy malleja ja toimintatapoja palvelun nykyistä paremmaksi hoitamiseksi. Kevään 2009 aikana Käpytikka-talon palvelukonseptin käyttöönoton yhteydessä on noussut esille prosessiin liittyviä kehitystarpeita. Niistä lyhyesti seuraavassa:

### Tarjouspyyntövaiheen kehittäminen

Tarjouspyyntöön tulee liittää palveluntuottajan ehdotus kohteen palvelun toteuttamissuunnitelmasta.

Palvelujen kilpailutuksessa tulee jo tarjouspyyntövaiheessa ottaa huomioon seuraavanlainen käynnistämisprosessi, jossa voittaja sitoutuu ennen varsinaista muuttoa toteuttamaan uuden kohteen toiminnan aloittamisen esimerkiksi oheisen kaavan mukaan:

1. Tuleviin asukkaisiin ja omaisiin tutustuminen
2. Alustavan toimintasuunnitelman laatiminen
3. Palveluntuottajan organisoituminen ennen muuttoa
4. Asukkaat muuttavat taloon.

### Asumisvalmennuksen kehittäminen

Asumisvalmennuksen tulee jatkua sekä henkilökunnalle että asukkaille ja omaisille muuton jälkeenkin, jotta kaikki osapuolet puhuvat samaa kieltä ja kaikkien osapuolten parhaat toimintatavat voidaan hyödyntää.

Uuteen kohteeseen ei tule tuoda vanhentuneita käytäntöjä ja asenteita, vaan tulee pyrkiä luomaan uutta ja innovatiivista toimintaa. Uuden kohteen käynnistäminen vaatii työn ohjaukselta ja henkilökunnan kouluttamiselta paljon resursseja, jotta siirtyminen esim. asukkaiden lapsuuden kodin tutusta ympäristöstä sujuu ilman suurempia ongelmia. On myös tärkeää että henkilökunnalla on riittävästi tukea toimintaa käynnistettäessä.

### Muuttovaiheen kehittäminen

Kun tiedetään taloon muuttavien asukkaiden profiilit, tulee työntekijöiden rekrytointi aloittaa välittömästi. Kun paikan vastaava on valittu, tulee henkilökunnan ja asukkaiden sekä omaisten tapaaminen järjestää kuukautta tai kahta ennen varsinaista muuttoa. Palveluntuottajan kilpailutuksen täytyy tapahtua riittävän ajoissa, jotta kohteeseen siirtyvät tai palkattavat työntekijät voidaan perehdyttää tuleviin asukkaisiin ja heidän yksilöllisiin tarpeisiin.

Ennen varsinaisen toiminnan alkua palveluntuottajalla tulee olla suunnitelma siitä, mitä ja minkälaista toimintaa talossa tullaan toteuttamaan. Palvelun toteuttamissuunnitelma tulee tehdä yhteiskehittelyn toimintatapojen mukaisesti avoimesti ja vuorovaikutteisesti yhdessä käyttäjien (talon asukkaat ja heidän omaiset sekä henkilökunta) kanssa.

## Palvelukonseptin kehittäminen

Käyttäjälähtöinen palvelukonsepti syntyy toimijoiden välisenä yhteistyönä, yhteiskäyttelynä. Palvelukonseptin määrittelyssä voidaan käyttää palvelumuotoilun keinoja. Prosessissa tavoitteena on palvelukokemuksen suunnittelu niin, että palvelu vastaa sekä käyttäjien tarpeita että palvelun tarjoajan liiketoiminnallisia tavoitteita. Prosessin osapuolina on neljä eri toimijaa; palveluntilaaja, palveluntuottaja, asukkaat ja omaiset. Talon omistus ja palvelun tuottaminen tulee pitää erillään läpinäkyvyyden varmistamiseksi.

Palvelua suunniteltaessa ja käytännön pyörittämisessä kannattaa hyödyntää omia lisävoimavarana. Henkilökunnalta vaaditaan luovuutta, joka korvaa vanhat käytännöt (elämystaikuri vs. hoitaja). Kehitysvammaisten henkilöiden tarpeet, toiveet ja unelmat ovat samanlaisia kuin muillakin, niiden toteuttaminen vaatii enemmän mielikuvitusta. Koulumaailmasta opittu integraatio tulee jatkua myös itsenäisessä asumisessa. Vaaditaan aktiivisuutta että nuoret eivät linnoittaudu omaan kotiinsa, vaan heidät saadaan ulos talosta eri aktiviteettien pariin. Huolenpitovelvollisuuden tulee ylittää itsemääräämisoikeus tietyillä reunaehdoilla – asukkaan ja lähiyhteisön näkökulmia kunnioittaen. Asukkaan elinpiiriin ei tule kaventua hänen muuttaessaan asumaan itsenäisesti.

Palveluun sisältyvä henkilökohtainen tuki tulee olla yksilöllisesti suunniteltu ja toteutettu ja sen tulee olla tarpeen mukaista, joustavaa ja henkilön valitsemaa. Henkilökohtainen tuki tulee perustua käyttäjälähtöisen tuen tarpeen arviointiin ja tuen tulee mahdollistaa kehittymisen ja oppimisen. Henkilökohtainen tuki ei perustu diagnoosiin, eikä tietty diagnoosi johda automaattisesti tiettyihin palveluihin tai tiettyyn asumismuotoon.

Palvelujen kehittämisessä oleellista on jatkuva kehitystyö, jota tulisi tehdä yhdessä asukkaiden ja omaisten kanssa. Vuosittain palvelusuunnitelmaa tulisi päivittää muuttuneiden tilanteiden ja tarpeiden mukaiseksi.

*Käpytikka-talon palvelukonsepti kehittyy sitä mukaa, kun talon asukkaiden tarpeet ja toiveet muotoutuvat, talon tilalliset resurssit löytävät muotonsa sekä palveluntuottaja näkee omat kehittämisensä tavoitteet. Paras lopputulos – omatoimisuuteen kannustava, lähiyhteisöön tukeutuva ja Arabianrannan kaupunkielämään suuntautuva palvelukonsepti syntyy keskinäisen luottamuksen, läpinäkyvyyden ja innostuneen yhteistoiminnan seurauksena.*



## 7 Käpytikän kokemuksia

*Miten Käpytikka-talo käytännössä toimii? Talossa on asuttu nyt puolisen vuotta ja kokemuksia voidaan jo arvioida. Tässä luvussa on esitelty talon asukkaan, Villen sekä hänen vanhempansa, Soilin ja Mikon sekä talossa toimivan asumisvalmentajan, Tanjan tarinat.*

### Villen (22 v.) päivä Käpytikka-talossa

Ville herää aamulla, kun hänen herätyskellonsa soi kello 7:15. Hän nousee ylös ja valmistaa aamupuuronsa: kaurahiutaleita ja maitoa mikeroon kahdeksi minuutiksi. Sillä aikaa kun puuro on mikrossa, hän kattaa pöydän, kaataa mehua lasiinsa ja ottaa lääkkeensä rasiasta. Hänen valmentajansa pistäytyy noin kello 7:30 auttamaan häntä silmätippojen kanssa, joita hänen täytyy käyttää päivittäin. Kun hänen puuronsa on jäähtynyt, hän syö aamiaista itsekseen ja katsoo toisinaan samalla TV:tä. Hän tiskaa heti, menee peseytymään kylpyhuoneeseen ja pukeutuu sen jälkeen. Kello 8:05 on aika valmistautua työhön. Hän tarkistaa, että hänellä on kaikki tarvittava mukanaan: bussilippu, puhelin, avaimet, reppu... hän tarkistaa asunnon, onko kaikki valot ja TV suljettu... Hän tapaa alakerrassa ystävänsä ja työparinsa Markuksen kello 8:15, kuten joka aamu. He menevät yhdessä raitiovaunuun numero 8 päästäkseen Pasilaan. Matkalla heidän täytyy vaihtaa linjaa kerran. Heidän työpäivänsä alkaa kello 9:00. Ville työskentelee siivoojana. Kello kahdeksan asti. Hän syö lounaan työpaikallaan. Kun hän palaa töistä, hän vaihtaa vaatteita noin kello 17:00. Hän syö päivällistä alakerrassa muiden asukkaiden kanssa useimpina päivinä. Tiistaisin hän käy pianotunneilla Kulosaareissa ja kesiviikkoisin kuntosalilla Pihlajamäessä. Vapaapäivinä hän on mielellään uudessa kodissaan. Hän siivoaa joka maanantai. Hän nauttii, kun saa olla omassa rauhassaan ja voi katsella suosikkiohjelmiään TV:stä kenenkään häiritsemättä. Hän on sisustanut asuntoaan isänsä ja äitinsä avustuksella. Jokaisella esineellä on tietty paikkansa, ja hän pystyy löytämään kaiken, vaikka ulkopuolisesta järjestys saattaisi näyttää kaottilta. Hän kirjoittaa joka päivä katsoessaan TV:tä





suosikkipaikallaan sohvalla. Hän säilyttää kaiken kirjoittamansa henkilökohtaisessa arkistointijärjestelmässään. Hän omistaa tietokoneen, mutta kirjoittaa käsin. Hän kirjoitti ennen vanhempiensa tietokoneella, mutta muutettuaan omaan asuntoonsa hän palasi käsin kirjoittamiseen. Hän sanoo ottavansa tietokoneen käyttöön sitten, kun hän on katsonut kaikki videonsa aikajärjestyksessä. Hän kuvaa paljon omalla videokamerallaan ja dokumentoi omaa elämäänsä. Torstaisin on hänen saunavuoronsa yläkerran yhteissaunassa. Noin 20:45 hän laittaa itselleen voileivän iltapalaksi, sen jälkeen hän aloittaa iltatoimensa, joihin kuuluu vaatteiden laittaminen valmiiksi seuraavaa päivää varten, herätyskellon asettaminen jne. Hänen valmentajansa käy hänen luonaan vielä kerran antamassa silmätipat ja kysymässä, onko kaikki hyvin. Villen äiti soittaa hänelle melkein joka ilta, ja he keskustelevat, kuinka heidän päivänsä ovat sujuneet. Viikonloppuisin Ville vierailee vanhempiensa ja kummitätinsä luona ja viettää yönsä heidän luonaan.

### Soili ja Mikko, Villen vanhemmat

Soili ja Mikko ovat erittäin helpottuneita siitä, että Ville pääsi muuttamaan pois kotoa. He tietävät, että hän pystyy hyvin pitämään huolta itsestään ja he luottavat siihen, että omillaan asuminen ei vahingoita häntä. Joskus he silti yllättyvät siitä, kuinka paljon hän on sitoutunut itsenäisyyteensä, hän esimerkiksi kieltäytyy isänsä autokyydistä silloin kun pystyy menemään helposti bussilla itse. He eivät edes vierailee hänen kotonaan kovin usein viikon aikana, koska hän viettää viikonloput heidän luonaan. Yleensä he vierailevat hänen asunnossaan vain silloin kun hakevat hänet tai tuovat hänet takaisin. He auttoivat häntä sisustamaan asuntoaan ja tukevat häntä hänen mieltymyksissään. Aluksi he soittivat joka ilta kuullakseen, että kaikki oli hyvin. Mutta nyt he ovat niin tottuneita hänen elämäntapaansa, että he joskus jopa unohtavat soittaa hänelle. Niissä tapauksissa Ville soittaa heille tarkistaakseen, että heillä on kaikki OK. He ymmärtävät, että Ville on hyvin paljon itseksensä ja omassa asunnossaan, mutta he tietävät, että hän tarvitsee paljon henkilökohtaista rauhaa tunteakseen olonsa turvalliseksi. He ovat varmoja siitä, että kun hän jonain



päivänä on riittävän tottunut omaan asuntoonsa, hän on valmis tapaamaan useammin muita talon asukkaita. Nyt hän tapaa säännöllisesti työkavereitaan ja samoilla pianotunneilla käyvää ystävänsä. Tietysti hän tuntee kaikki, jotka asuvat ja työskentelevät talossa. Vanhemmat kontrolloivat yhä suurinta osaa hänen lääkityksestään. He antavat Vilelle tämän lääkkeet viikonloppuisin. Hänen valmentajansa antaa hänelle silmätipat iltaisin ja aamuisin.

## Tanja, Villen omatyöntekijä

Tanja on työskennellyt Käpytikkatalossa alusta alkaen. Hän pitää itseään enemmän ohjaajana, kuin hoitajana. Yhdessä työparinsa kanssa hän on Villen ja neljän muun asukkaan omatyöntekijä. Heillä on kymmenen asumispalvelutyöntekijän tiimi jaettuna neljään työpariin. Jokainen työpari on perehtynyt syvemmin omien nuortensa asioihin, mutta kaikki työntekijät työskentelevät kaikkien nuorten kanssa. Henkilökunta työskentelee kolmessa vuorossa. Vuorojen vaihdot tapahtuvat varhain iltapäivällä, kun kaikki nuoret eivät ole vielä palanneet töistä kotiin. Kuulumiset vaihdetaan vuorojen vaihtuessa kasvokkain, lisäksi apuna ovat myös tietokoneelle kirjatut viestit. Tietokoneelle kirjataan myös nuorten aika-aulut, tulot, menot ja harrastukset. Dokumentointia tehdään myös nuoren arjen sujumista helpottamaan. Jokaisesta viikosta tehdään viikkokalenteri, jossa näkyvät kaikki tulevan viikon asiat. Käpytikkatalon kiireisimpiä hetkiä ovat arkiamatut ja -illat jolloin lähes kaikki talon asukkaat ovat paikalla, silloin ajan jakaminen asukkaille tasapuolisesti tuottaa haastetta. Työntekijöiden vastaanottomainen työtila on riittävän suuri, mutta tarvittaisiin myös tilaa luottamuksellisten asioiden puhumiseen ja hoitamiseen ilman, että ulkopuoliset kuulevat.

Talossa työskentelee myös emäntä, joka valmistaa arkisin päivän ateriat. Mahdollisuuksien mukaan nuoret auttavat keittiötöissä ja ruoanvalmistuksessa. Nuorten erilaisten aikataulujen vuoksi kaikki eivät ruokaile samanaikaisesti, vaan päivällisajan määrittää nuoren omat tulot ja menot.

Käpytikkatalo, jossa asuu 20 ihmistä, on melko epätavallinen paikka henkilökunnan kannalta ja he etsivät edelleen toimintatapoja tukeakseen jokaisen yksilöllisyyttä. Aloittamisen jälkeen henkilökunnassa on tapahtunut pari vaihdosta. Uuden työntekijän asettuminen Käpytikkatalon toimintaan vie aina oman aikansa.

Tanja odottaa kesää ja aikatauluttomampaa olemista nuorten kanssa, sekä talon ulkopuolelle suuntavan tekemisen mahdollisuutta. Talossa on vielä sellaisia asukkaita, jotka eivät ole lähteneet mukaan yhteisiin toimintoihin ja tärkeää onkin löytää heille mieluista tekemistä, jotta heidätkin saataisiin liittymään mukaan.

Sunnuntaisin nuoret ja vuorossa olevat työntekijät tapaavat ja juttelevat ajankohdaisista asioista ja seuraavan viikon tapahtumista. Tällöin nuorilla on mahdollisuus puhua heitä askarruttavista asioista tai jos siltä tuntuu, niin vaikka esittää oma tanssiesitys.







# Asuminen lähtee käyttäjästä

**Johtopäätökset**

## 8 Käyttäjälähtöinen konseptointi ja valmennus

*Käpytikka-talo oli edelläkävijä käyttäjälähtöisen asumisen kehittämisessä. Millaisia oppeja talon konseptoinnista, suunnittelusta, rakentamisesta ja asumisvalmennuksesta on saatu ja miten niitä voidaan soveltaa erilaiseen asumiseen Suomessa?*

### Käpytikka näytti uuden suunnan asumisen kehittämiseen

Käpytikka-talo on nuorten kehitysvammaisten ja heidän vanhempansa organisoima uudisrakennus Helsingin Arabianrannassa. Käpytikka-talon lähtökohtana oli nuorten elämään pohjautuva käyttäjälähtöinen konsepti, jonka antamien suuntaviivojen pohjalta asuintalo suunniteltiin ja rakennettiin.

Käpytikka-talon synty ideasta toteutukseen kesti lähes kuusi vuotta. Menestyksekkään, amatöörivetoisen yhdistyksen toteuttamana hanke tuotti useita käytännön innovaatioita.

**Käyttäjät määrittävät tulevan asumisen sisällön.** Asumisessa käyttäjien tulee olla asumisensa haltijoita ja kokea kotona asuminen täysivaltaisena kokemuksena. Asumispalveluissa kuten vammaisten ja vanhusten asumisessa asukkailla tulee olla ehdoton asema sekä asuntoa suunniteltaessa että asumista tukevan palvelun kehittämisessä. Käpytikkan tulevat asukkaat tunnettiin viittä vuotta ennen rakennuksen valmistumista.

**Käyttäjyhteisöt vahvistavat yksilöiden roolia.** Yksittäisen käyttäjän roolia voidaan vahvistaa tukemalla asumiseen liittyvien käyttäjyhteisöjen toimintaa. Käyttäjyhteisöt toimivat käyttäjien epävirallisena verkottajina, informaation lisääjinä ja asumiseen liittyvien tarpeiden, toiveiden ja unelmien kokoajina. Käyttäjyhteisöt ovat siksi tärkeä ja kustannustehokas resurssi paremman asumisen laadun toteuttamiseksi.

**Tulevia asukkaita pitää valmentaa uuteen kotiin.** Käpytikka-hanke toi esille uudenlaisen asumisen kehittäjän, ns. asumisvalmentajan roolin. Asumispalveluissa on pitempään käytetty termiä asumisvalmentaja, jota voisi käyttää laajemminkin asumisessa. Esimerkiksi asuinalueen palveluja voitaisiin kehittää yhdessä alueen asumisvalmentajan kanssa; asumisvalmentajan tehtävää tulisikin kehittää edelleen niin, että yksityisten ja julkisten palvelujen rajapinta asumiseen muodostuisi nykyistä selkeämmäksi.

**Konsepti antaa talon suunnittelulle raamit ja sisällön.** Käpytikka-talon suunnittelua ohjaavan konseptin loivat Taideteollisen korkeakoulun teollisen muotoilun viisi kansainvälistä opiskelijaa. Aihetta tuntemattomina he onnistuivat löytämään uusia ja avaavia elementtejä sekä kehitysvammaisten asumiseen että asumiseen yleensäkin. Muotoiluprosessin menetelmät, out of the box -ajattelu sekä luova yhteiskehittäely tuottivat innovatiivisen lopputuloksen. Asumisen ja asuinalueiden suunnittelussa tulisikin nykyistä rohkeammin käyttää muotoilun keinoja sekä tilojen että palvelujen suunnittelemiseksi.

**Palvelumuotoilu tulee tuoda mukaan asumispalvelujen kehittämiseen.** Jatkossa tulisi kokeilla ja kehittää tapoja, joissa palvelumuotoilun osaamista voitaisiin soveltaa

asumisen palvelujen kehittämisessä. Menetelmänä palvelumuotoilu lähtee käyttäjien tarpeista, mutta tuo lisäksi käyttäjäkokemuksen (user experience) keinoksi arvioida palvelun laatua. Lisäksi palvelumuotoilu noudattaa yhteiskehittelyn periaatetta, ja näissä kehityshankkeissa on aina aktiivisena osapuolena liiketoimintaa harjoittavat yritykset. Käpytikka-talon palvelukonsepti noudattaa perinteisiä avustetun asumisen malleja. Uusissa vastaavissa kehitysvammaisten asumiskohteissa tulee kehittämisen painopiste siirtää talon palvelukonseptin kehittämiseen. Menetelmänä voidaan käyttää edelleen käyttäjälähtöisiä kehittämismenetelmiä painottaen palvelumuotoilun jo vakiintuneita toimintamalleja.

*Käpytikkan opit ovat:*

- *Osallistuminen kaikkeen kohdetta koskevaan päätöksen tekoon lähtien kaavoituksesta ja päätyen ympäristön rakentamiseen turvalliseksi*
- *Prosessin osapuolten sitouttaminen: Toiveiden esittäminen vaatimusten sijaan päätäjille*
- *Asukkaiden valmennus: Asumis- ja muuttokoulutuspaketin luominen tuleville asukkaille*
- *Uudet käytännöt: Vakiintuneiden käytäntöjen kyseenalaistaminen ja uusien innovatiivisten käytäntöjen luominen*
- *Kiinteä yhteistyö kaikkien toimijoiden kanssa*
- *Suuruuden ekonomia pientä kohdetta rakennettaessa*
- *Avoin ja läpinäkyvä taloudenhoito*
- *Suorahankinnat: sisustuksen ja muiden kaluston ja laitteiden suorahankinnat valmistajilta tai maahantuojilta mahdollistivat huomattavat säästöt hankinnoissa.*

## Käpytikkan opit mukaan asumisen kehittämiseen

Käpytikka-talon kokemuksia voidaan hyvin soveltaa muuhun valtion tukemaan ja myös vapaarahoitteeseen asumiseen. Käpytikkalaisia yhdisti kehitysvammaisuus ja vanhempien aktiivisuus nuorten asumisen puolestapuhujana. Vastaavanlaisesti asumisessa voi yhdistää harrastukset, kiinnostukset kulttuuriin tai ylipäätänsä yhteiseen tekemiseen. Oleellista on kuitenkin se, että käyttäjäyhteisöjen tulee pystyä itse organisoitumaan ja löytämään juuri ne oikeat yhteiset asiat, jotka pitävät asumisyhteisön koossa.

Yhteisöllisen asumisen mallit eivät sovi kaikkein yksilöllisimpiin elämäntapoihin. Ne, jotka mieluiten asuvat ja elävät yksikseen ja vain oman ydinyhteisönsä kanssa, eivät välttämättä sovellu jaetun asumisen elämäntapaan. On kuitenkin korostettava sitä, että yhteisö itse määrittää yhteisöllisyyden rajat. Siksi yhteisöllinen asuminen voi olla hyvinkin tiivistä tai hyvinkin harvaa. Oleellista on kullekin sopivan kaupunkimaisen yhteiselämän määrittely – se taas selviää, kun elämäntoiveet, -tarpeet ja unelmat puretaan auki hyvässä asumisvalmennuksessa.

## Lähdeluettelo

### Kirjalliset lähteet

- Engeström, Yrjö (2004): Ekspansiivinen oppiminen ja yhteiskehittely työssä. Tampere: Vastapaino.
- von Hippel, Eric (1986): Lead users: a source of novel product concepts, "Management Science" Volume 32, Issue 7 (July 1986), pages: 791 - 805, ISSN:0025-1909
- Huotari, Petteri; Laitakari-Svärd, Ira; Laakko, Johanna ja Koskinen, Ilpo (2003): Käyttäjäkeskeinen tuotesuunnittelu – käyttäjätiedon keruu, mallintaminen ja arviointi. Taideteollisen korkeakoulun julkaisuja B74. Saarijärvi: Gummeruksen kirjapaino.
- Kukkonen, Heikki (1984): A Design Language for A Self-Planning System. A procedural development study based on practical experiments with small-group housing. Acta Polytechnica Scandinavica, Civil Engineering and Building Construction Series No. 82. Helsinki.
- Miettinen, Satu & Koivisto, Mikko (toim.) (2009): Designing Services with Innovative Methods. Publication series University of Art and Design Helsinki B 93. Kuopio Academy of Design. Taitemia Publication Series 33. Otava. Keuruu.
- Staffans, Aija (2004): Vaikuttavat asukkaat. Vuorovaikutus ja paikallinen tieto kaupunkisuunnittelun haasteina. Yhdyskuntasuunnittelun tutkimus- ja koulutuskeskuksen julkaisuja A29. Espoo.

### Konseptisuunnitelma

Käpytikka Living Concept (2004): [www.kapytikka.fi/presentation\\_kapytikka.swf](http://www.kapytikka.fi/presentation_kapytikka.swf)  
Giacomo Butté, Orhan Daybelge, Maria Nguyen, Kirsten Sainio, Ryan Sohlden  
Professori Juhani Salovaara

### Internet

[www.palvelumuotoilu.fi](http://www.palvelumuotoilu.fi)  
[www.service-design-networks.org](http://www.service-design-networks.org)  
[www.wikipedia.fi](http://www.wikipedia.fi)

### Haastattelut

Ville  
Soili ja Mikko  
Tanja

### Kuvat ja valokuvat

Kuvat:  
Kirsten Sainio, paitsi sivu 30: Giacomo Butté  
Valokuvat:  
Kirsten Sainio, paitsi sivu 30 alhaalla oikealla: Pekka Särssi, sivu 21 alhaalla vasemmalla: Maria Nguyen, sivu 23 alhaalla oikealla: Giacomo Butté

## KUVAILELEHTI

Julkaisija	Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus			Julkaisu-aika Lokakuu 2009
Tekijä(t)	Pekka Särssi, Kimmo Rönkä, Kirsten Sainio			
Julkaisun nimi	<b>Käpytikka-talo. Kehitysvammaisten nuorten urbaani asumisyhteisö</b>			
Julkaisusarjan nimi ja numero	Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskuksen raportteja 02/2009			
Julkaisun teema				
Julkaisun osat/ muut saman projektin tuottamat julkaisut				
Tiivistelmä	<p>Käpytikka-yhdistys on helsinkiläinen, kehitysvammaisten nuorten vanhempien vuonna 2003 perustama yhdistys, joka toteutti perheen nuorille kehitysvammaisille heidän itsenäistymistä, turvallista elämää ja integraation jatkumista tukevan asuinyhteisön. Käpytikka-talo valmistui vuonna 2009 Helsingin Arabianrantaan. Aktiivisen käyttäjäyhteisön organisoima lähes kuusivuotinen talohanke tuotti käytäntöön useita asumisen innovaatioita.</p> <p>Käpytikka-talo oli käyttäjälähtöinen asuntorakentamishanke. Lähtökohtana oli tukea kotoa muuttavia kehitysvammaisia nuoria olemassa olevan käyttäjäyhteisön, toisensa koulusta asti tuntevien nuorten ja heidän vanhempiensa muodostaman verkoston avulla. Käpytikka-talon konseptin laativat Taideteollisen korkeakoulun muotoiluopiskelijat soveltaen tuote- ja palvelumuotoilusta peräisin olevia konseptointimalleja asumiseen. Talon yksityiskohtaisessa suunnittelussa ja rakentamisessa hyödynnettiin aktiivisen vuorovaikutuksen ja yhteistyön avulla toimijaverkoston monipuolista osaamista.</p> <p>Käpytikka-talo oli edelläkävijä käyttäjälähtöisyydessä. Käyttäjälähtöisessä asuntorakentamisessa käyttäjä ei ole pelkästään suunnittelun kohde vaan aktiivinen toimija. Käyttäjälähtöinen suunnittelu pohjautuu loppukäyttäjän toiveisiin, haluihin ja tarpeisiin, jotka tunnistetaan, määritellään ja konseptoidaan suunnitteluprojektin aikana. Loppukäyttäjän eli asukkaan roolin vahvistuessa myös suunnittelun, rakentamisen ja palvelukonseptin laatu paranee.</p>			
Asiasanat	asuminen, yhteisöasuminen, erityisryhmät, kehitysvammaiset, asumispalvelut			
Rahoittaja/ toimeksiantaja	Ympäristöministeriöministeriö, Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus, Helsingin Kaupunki			
	ISBN 978-952-11-3559-0 (nid.)	ISBN 978-952-11-3560-6 (PDF)	ISSN ISSN 1797-5506 (pain.)	ISSN ISSN 1797-5514 (verkkoy.)
	Sivuja 48	Kieli suomi	Luottamuksellisuus julkinen	Hinta (sis. alv 8 %)
Julkaisun myynti/ jakaja	www.ara.fi > Julkaisut > Raportit			
Julkaisun kustantaja	Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus			
Painopaikka ja -aika	Helsinki 2009			





Käpytikka-yhdistys on helsinkiläinen, kehitysvammaisten nuorten vanhempien vuonna 2003 perustama yhdistys, joka toteutti perheen nuorille kehitysvammaisille heidän itsenäistymistä, turvallista elämää ja integraation jatkumista tukevan asuinyhteisön. Käpytikka-talo valmistui vuonna 2009 Helsingin Arabianrantaan.

Käpytikka-talo on edelläkävijä käyttäjälähtöisyydessä. Käyttäjälähtöisessä asuntorakentamisessa käyttäjä ei ole pelkästään suunnittelun kohde vaan aktiivinen toimija. Käyttäjälähtöinen suunnittelu pohjautuu loppukäyttäjän toiveisiin, haluihin ja tarpeisiin, jotka tunnistetaan, määritellään ja konseptoidaan suunnitteluprojektin aikana.

Uudenlaisten käyttäjäyhteisöjen ja monialaisen yhteiskehittelyn avulla on mahdollista kehittää uusia asumisen innovaatioita, tehostaa prosessin kustannustehokkuutta sekä parantaa lopputuotteen laatua – ja lopulta – saavuttaa nykyistä parempaa asumista.

**ara** Asumisen rahoitus-  
ja kehittämiskeskus

ISBN 978-952-11-3559-0 (nid.)

ISBN 978-952-11-3560-6 (PDF)

ISSN 1797-5506 (pain.)

ISSN 1797-5514 (verkkoj.)